

Βάλτε ένα ΤΕΛΟΣ στον ΑΚΤΙ- βισμό

ΒΡΕΘΟ
ΑΚΤΙ-
ΒΟΛΑ
ΤΕΛΟΣ
ΦΛΑ
ΓΔΥΤΙΣ

Το κείμενο που δημοσιεύουμε εδώ γράφτηκε στον απόχο των γεγονότων της 18ης Ιουνίου 1999, μιας «ημέρας δράσης και καρναβαλιού ενάντια στα χρηματιστικά κέντρα παγκοσμίως», σύμφωνα με τους διοργανωτές της, ως κριτική συνεισφορά στην μπροσούρα *Reflections on June 18*, που περιέχε από πολεμικές μέχρι αυτοκριτικές παρατηρήσεις απόμων που συμμετείχαν στη συγκεκριμέ-

νη «ημέρα δράσης». Τη διοργάνωσή της είχαν αναλάβει οι Reclaim the Streets (που σήμερα ανήκουν στο People's Global Action) και η London Greenpeace (που δεν έχει σχέση με τη γνωστή Greenpeace) καθώς και πλήθος ομάδων και ακτιβιστών από όλη την Αγγλία. Η ιδέα μιας «ημέρας δράσης ενάντια στην καρδιά της παγκόσμιας οικονομίας: τα χρηματιστικά κέντρα, τις τράπεζες και τις πολυεθνικές» ήταν σαφώς ενταγμένη μέσα στο «κίνημα ενάντια στην παγκοσμιοποίηση».

Η παρακάτω κριτική, όπως θα διαπιστώσετε, είναι πολύ «αγγλική». Ο στόχος μας βέβαια δεν ήταν να «πληροφορήσουμε» τους έλληνες αναγνώστες σχετικά με την underground, κινηματική κατάσταση στην Αγγλία, όσο το να επισημάνουμε τις ομοιότητες με την εδώ κατάσταση, κυρίως σ' ό,τι αφορά τη λεγόμενη «παγκοσμιοποίηση» και το «κίνημα» ενάντια της. Τόσο η κριτική του συγγραφέα όσο και οι παλινωδίες του αντιπροσωπεύουν το καλύτερο κομμάτι αυτού του «κινήματος». Τα όρια της κριτικής του και η σύγχυση (βασικά ανάμεσα στο κυρίως κείμενο και το υστερόγραφο) δεν είναι παρά τα όρια αυτού του καλύτερου κομματιού του «κινήματος». Τουλάχιστον έτσι το κατανοήσαμε εμείς.

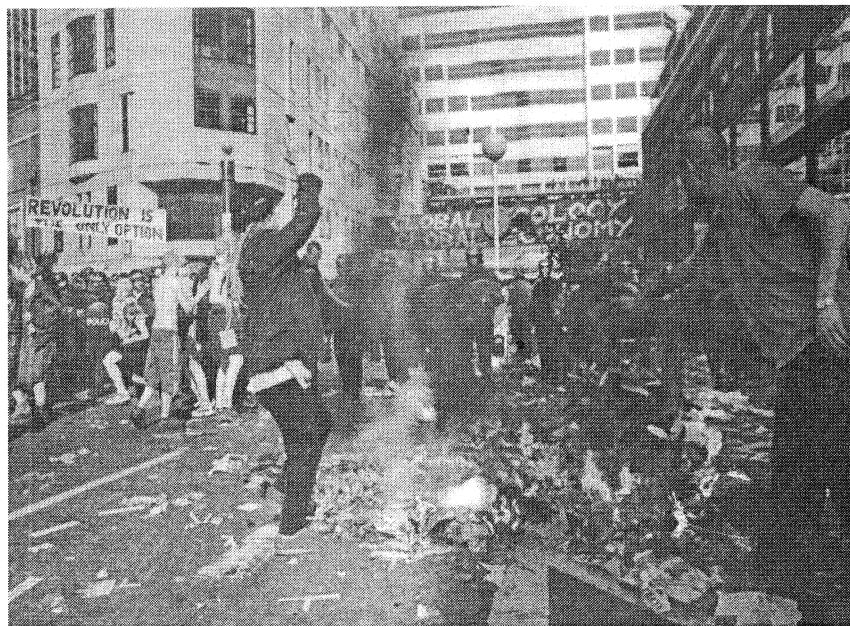
Στο τέλος ακολουθούν κάποιες δικές μας κριτικές παρατηρήσεις και, πληροφοριακά, ας αναφέρουμε ότι το κείμενο έχει μεταφραστεί σε αρκετές γλώσσες και αναδημοσιευτεί σε αρκετά έντυπα σε πολλές χώρες. Δε θεωρούμε ότι είναι τυχαία αυτή η προβολή. Μάλιστα πιστεύουμε ότι το κείμενο γίνεται ακόμα πιο επίκαιρο μετά τη «Γένοβα». Άλλα, ας παραχωρήσουμε το λόγο στο συγγραφέα.

Ενα πρόβλημα εμφανές στην κινητοποίηση της 18ης Ιουνίου ήταν η υιοθέτηση μιας ακτιβίστικης νοοτροπίας. Το πρόβλημα αυτό έγινε ιδιαίτερα φανερό την ημέρα αυτή ακριβώς γιατί τόσο οι διοργανωτές, όσο κι οι συμμετέχοντες προσπάθησαν να υπερβούν αυτούς τους περιορισμούς. Το κείμενο αυτό δεν ασκεί κριτική σε κανέναν από τους συμμετέχοντες —ακριβέστερα, είναι μια προσπάθεια να προβληματίσει σχετικά με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε και προϋποθέτει ότι έχουμε στ' αλήθεια την πρόθεση ν' απαλλαγούμε από τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής.

ειδήμονες

Αυτό που εννοώ με τη φράση «μια ακτιβίστικη νοοτροπία» είναι ότι υπάρχουν άνθρωποι που θεωρούν τον εαυτό τους πρωτίστως ως ακτιβιστή, που ανήκει σε κάποια ευρύτερη κοινότητα ακτιβιστών. Ο ακτιβιστής ταυτίζεται μ' ό,τι κάνει, και ό,τι κάνει το θεωρεί ως το ρόλο του στη ζωή, σαν μια δουλειά ή καριέρα. Με τον ίδιο τρόπο, κάποιοι θα ταυτίζονται με τη δουλειά του γιατρού ή του καθηγητή, που κάνουν, κι αντί να σκεφτούν ότι απλώς έτυχε να κάνουν τη δουλειά που κάνουν, η δουλειά τους καταλήγει να γίνει ένα ουσιώδες τμήμα της εικόνας που έχουν για τον εαυτό τους.

Ο ακτιβιστής είναι ένας ειδικός ή ένας ειδήμων της κοινωνικής αλλαγής. Να θεωρεί κανείς τον εαυτό του ακτιβιστή σημαίνει να τον θεωρεί κατά κάποιο τρόπο ως πιο προνομιούχο ή πιο προχωρημένο από άλλους στην εκτίμηση της ανάγκης για κοινωνική αλλαγή, τη γνώση του τρόπου που θα επιτευχθεί αυτή, και ως

ηγέτη ή κάποιον που βρίσκεται στην εμπροσθόφυλακή του πρακτικού αγώνα για την επίτευξη αυτής της αλλαγής.

Ο ακτιβισμός, όπως και κάθε ρόλος ειδήμονα, βασίζεται στον καταμερισμό της εργασίας —συνιστά μια εξειδικευμένη, διαχωρισμένη λειτουργία. Ο καταμερισμός εργασίας αποτελεί το θεμέλιο της ταξικής κοινωνίας, και ο βασικός καταμερισμός είναι αυτός μεταξύ διανοητικής και χειρωνακτικής εργασίας. Ο καταμερισμός εργασίας υφίσταται π.χ. στην ιατρική ή την εκπαίδευση. Αντί η θεραπεία κι η ανατροφή των παιδιών να γίνει κοινή γνώση και έργο στο οποίο θα συμβάλλει ο καθένας, αυτή η γνώση γίνεται η εξειδικευμένη ιδιοκτησία γιατρών και δασκάλων —ειδημόνων, στους οποίους πρέπει να βασιστούμε για να κάνουν αυτά τα πράγματα για μας. Ειδήμονες, που με ζήλο φυλάσσουν και μυστικοποιούν τις επαγγελματικές γνώσεις που κατέχουν. Αυτό κρατά τους ανθρώπους διαχωρισμένους και αποδυναμωμένους, και ενισχύει την εραρχική ταξική κοινωνία.

Ένας καταμερισμός εργασίας συνεπάγεται ότι αναλαμβάνει

κανείς ένα ρόλο για λογαριασμό πολλών άλλων, οι οποίοι παραιτούνται της ευθύνης αυτής. Ένας διαχωρισμός καθηκόντων σημαίνει ότι άλλοι άνθρωποι θα φτιάξουν τα δικά σου τρόφιμα, ρούχα, και θα σου παράσχουν ηλεκτρική ενέργεια, ενώ εσύ συνεχίζεις την προσπάθεια επίτευξης της κοινωνικής αλλαγής. Ο ακτιβιστής, που είναι ο ειδήμων, θεωρεί ότι οι άλλοι άνθρωποι δεν κάνουν τίποτα για ν' αλλάξουν τη ζωή τους και έτσι αισθάνεται καθήκον της ευθύνης να το κάνει για λογαριασμό τους. Οι ακτιβιστές νομίζουν ότι αντισταθμίζουν την απουσία δράσης των άλλων. Όταν ορίζουμε τον εαυτό μας ως ακτιβιστή σημαίνει ότι ορίζουμε τη δράση μας ως τη δράση που θα επιφέρει την κοινωνική αλλαγή, περιφρονώντας έτσι τη δράση αμέτρητων χιλιάδων άλλων μη ακτιβιστών. Ο ακτιβισμός βασίζεται στην εσφαλμένη αντίληψη ότι μόνον οι ακτιβιστές επιφέρουν κοινωνική αλλαγή —ενώ στην πραγματικότητα συμβαίνει το αντίθετο: η ταξική πάλη διεξάγεται κάθε στιγμή.

μορφή και περιεχόμενο

Τα τελευταία λίγα μόλις χρόνια είναι που μεγάλωσε η διάσταση μεταξύ της μορφής «ακτιβισμού», με την οποία εμφανίζεται η πολιτική μας δράση, και του όλο και πιο ριζοσπαστικού περιεχομένου της. Το «ιστορικό» πολλών απ' όσους συμμετείχαν στα γεγονότα της 18ης Ιουνίου είναι αυτό ενός «ακτιβιστή» που «διεξάγει καμπάνια» για ένα θέμα. Η πολιτική πρόοδος που ομηριώθηκε στο χώρο των ακτιβιστών τα τελευταία λίγα χρόνια οδήγησε σε μια κατάσταση όπου πολλοί άνθρωποι προχώρησαν πέρα από μονοθεματικές καμπάνιες ενάντια σε συγκεκριμένες εταιρείες ή αναπτυξιακά έργα, προς μια μάλλον κακοπροσδιορισμένη, αλλά εν τούτοις πολλά υποσχόμενη αντικαπιταλιστική προοπτική. Ωστόσο, παρότι έχει αλλάξει το περιεχόμενο της δράσης, η μορφή ακτιβισμού δεν έχει αλλάξει. Έτσι, αντί να τα βάζουμε με τη Μονσάντο¹ και να πηγαίνουμε στα κεντρικά γραφεία της και να τα καταλαμβάνουμε, βλέπουμε τώρα πιο πέρα από μια μεμονωμένη πλευρά του κεφαλαίου, την οποία αντιπροσωπεύει η Μονσάντο, και αναπτύσσουμε έτσι μια «καμπάνια» ενάντια στον καπιταλισμό. Και ποιο μέρος είναι καλύτερο, για να πάμε και να το καταλάβουμε, από αυτό που θεωρείται ως το αρχηγείο του καπιταλισμού— το Σίτυ;

Οι μέθοδοι με τις οποίες ενεργούμε εξακολουθούν να είναι οι ίδιες, σαν να στρεφόμαστε ενάντια σε μια συγκεκριμένη εταιρεία ή έργο, παρότι ο καπιταλισμός είναι ένα εντελώς διαφορετικό πράγμα και οι τρόποι με τους οποίους μπορεί κανείς να καταστρέψει μια συγκεκριμένη εταιρεία δεν είναι καθόλου ίδιοι μ' αυτούς, με τους οποίους μπο-

ρεί κανείς να συντρίψει τον καπιταλισμό. Π.χ., οι δυναμικές καμπάνιες των ακτιβιστών που υπερασπίζονται τα δικαιώματα των ζώων κατάφεραν να καταστρέψουν δύο αγροκτήματα εκτροφής σκύλων και γατών. Οι εταιρείες αυτές κατέρρευσαν και τέθηκαν σε διαδικασία εκκαθάρισης. Παρομοίως, η καμπάνια που έγινε ενάντια στους αρχιχασάπηδες της εταιρείας Huntingdon Life Sciences κατάφερε να μειώσει την τιμή της μετοχής της κατά 33%, όμως η εταιρεία μπόρεσε να επιβιώσει, διεξάγοντας στο Σίτυ μια φοβερή καμπάνια δημοσίων σχέσεων για να βελτιώσει την τιμή της μετοχής.² Ο ακτιβισμός μπορεί να καταστρέψει με μεγάλη επιτυχία μια επιχείρηση, όμως για τη συντριβή του καπιταλισμού θ' απαιτηθούν πολύ περισσότερα από μια απλή επέκταση αυτού του είδους δράσης σε κάθε επιχείρηση και κάθε τομέα. Παρομοίως, βάζοντας οι ακτιβιστές των δικαιωμάτων των ζώων στο στόχαστρό τους τα κρεοπωλεία, πιθανόν να τείνουν απλώς χείρα βοηθείας στα σουπερμάρκετ να κλείσουν όλα τα μικρά κρεοπωλεία, συμβάλλοντας έτσι στον ανταγωνισμό και τη «φυσική επιλογή» της αγοράς. Επομένως, οι ακτιβιστές πετυχαίνουν συχνά την καταστροφή μιας μικρής επιχείρησης, ενδυναμώνοντας όμως το κεφαλαίο συνολικά.

Κάτι παρόμοιο ισχύει για τον ακτιβισμό ενάντια στην κατασκευή δρόμων. Οι μεγάλης έκτασης διαμαρτυρίες ενάντια σε υπό κατασκευή

δρόμους δημιούργησαν ευκαιρίες για έναν ολόκληρο νέο τομέα του καπιταλισμού —ιδιωτικές εταιρείες φύλαξης, παρακολούθησης, φύλακες υπογείων διαβάσεων, αναρριχητές δεντρων, ειδήμονες και σύμβουλοι. Έχουμε μετατραπεί πλέον σε έναν, μεταξύ άλλων, «επενδυτικό κίνδυνο» που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όταν συνάπτονται συμβόλαια σχετικά με την κατασκευή ενός δρόμου. Εκτοπίζοντας τις πιο αδύναμες και λιγότερο ανταγωνιστικές εταιρείες, μπορεί στην πραγματικότητα να συμβάλλει στην κυριαρχία των δυνάμεων της αγοράς. Η Αμάντα Ουέμπστερ, ειδική σύμβουλος για την καταστολή διαδηλώσεων, λέει: «Η εμφάνιση του κινήματος διαμαρτυρίας στην πραγματικότητα θα προσφέρει επενδυτικά οφέλη στους εργολάβους που μπορούν να το χειριστούν αποτελεσματικά».³ Ο ακτιβισμός, το ξαναλέμε, μπορεί να καταστρέψει μια επιχείρηση ή να σταματήσει την κατασκευή ενός δρόμου, όμως ο καπιταλισμός προχωρά χαρωπός, κι αν μη τι άλλο ισχυρότερος από πριν.

Αυτά είναι ασφαλώς μια ένδειξη, αν χρειαζόταν κάποια, ότι η συντριβή του καπιταλισμού θ' απαιτήσει όχι μόνο μια ποσοτική αλλαγή (περισσότερη δράση, πε-

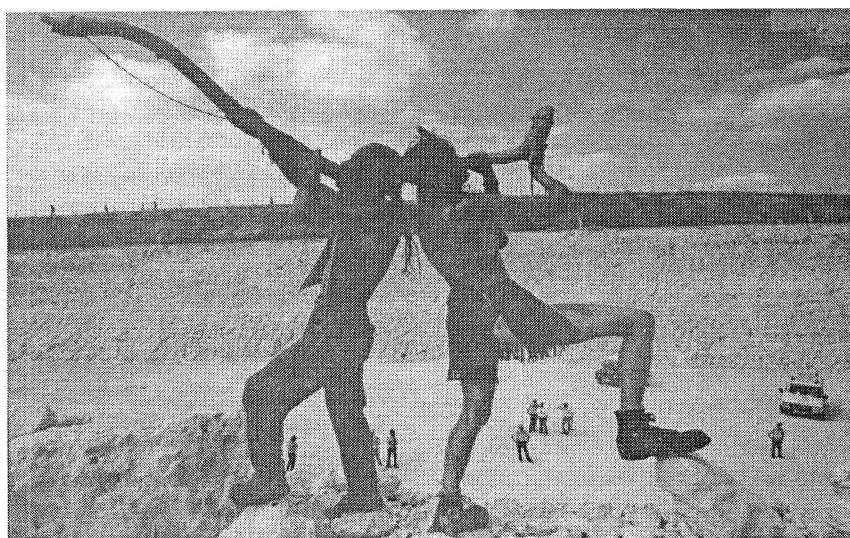

ρισσότεροι ακτιβιστές) αλλά και μια ποιοτική (πρέπει ν' ανακαλύψουμε αποτελεσματικότερες μορφές δράσης). Φαίνεται ότι έχουμε μια αμυδρή μόνο ιδέα για το τι στην πραγματικότητα απαιτείται για τη συντριβή του καπιταλισμού. Λες και το μόνο που θα χρειαστεί είναι ένα είδος κρίσιμης μάζας ακτιβιστών που θα καταλάβει γραφεία πρόσφορα για κατάληψη κι ύστερα θα έχουμε επανάσταση...

Η μορφή ακτιβισμού διατηρήθηκε ακόμη κι όταν το περιεχόμενο αυτής της δράσης υπερέβη τη μορφή που το εμπεριέχει. Εξακολουθούμε να σκεφτόμαστε σαν να είμαστε ακτιβιστές που διεξάγουν «καμπάνια» για ένα «θέμα», και επειδή είμαστε ακτιβιστές της «άμεσης δράσης» θα πάμε και θα «δράσουμε» ενάντια στο στόχο μας. Η μέθοδος διεξαγωγής καμπάνιας ενάντια σε συγκεκριμένα έργα ή μεμονωμένες εταιρείες μεταφέρθηκε σ' αυτόν το νέο τρόπο αντιμετώπισης του καπιταλισμού. Προσπαθούμε ν' αντιμετωπίσουμε τον καπιταλισμό και να διαμορφώσουμε αντίληψη για το τι κάνουμε με εντελώς ακατάλληλους όρους, χρησιμοποιώντας μια μέθοδο δράσης κατάλληλη για το φιλελεύθερο ρεφορμισμό. Έτσι, έχουμε το παράδοξο θέαμα της «Ημέρας δράσης» ενάντια στον καπιταλισμό —μια εντελώς ανεπαρκής πρακτική.

ρόλοι

Ο ρόλος του ακτιβιστή είναι ένας ρόλος που τον υιοθετούμε σαν αυτόν του αστυνόμου, του γονέα ή του παπά —ένας περίεργος, ψυχολογικός τύπος που χρησιμοποιούμε για να ορίσουμε τον εαυτό μας και τις σχέσεις μας με τους άλλους. Ο ακτιβιστής είναι ένας ειδικός ή ένας ειδήμων της

κοινωνικής αλλαγής —ωστόσο, όσο περισσότερο προσδενόμαστε σ' αυτόν το ρόλο και την ιδέα για το τι είμαστε, τόσο περισσότερο στην πραγματικότητα εμποδίζουμε την αλλαγή που επιθυμούμε. Μια πραγματική επανάσταση συνεπάγεται τη συντριβή όλων των προδιαμορφωμένων ρόλων και την καταστροφή κάθε εξειδίκευσης —την επανάκτηση της ζωής μας. Η απόκτηση του ελέγχου του πεπρωμένου μας, που συνιστά την πράξη της επανάστασης, συνεπάγεται τη δημιουργία νέου εαυτού και νέων μορφών αλληλεπίδρασης και κοινότητας. Και το μόνο που μπορούν να κάνουν οι κάθε είδους «ειδήμονες» είναι να εμποδίσουν κάτι τέτοιο.

Η Καταστασιακή Διεθνής ανέπτυξε μια αυστηρή κριτική των ρόλων και ιδιαιτέρως του ρόλου των «στρατευμένου» (militant). Η κριτική τους στράφηκε κυρίως ενάντια στους αριστεριστές και τις σοσιαλδημοκρατικές ιδεολογίες επειδή μ' αυτούς κυρίως βρέθηκε αντιμέτωπη. Αν και αυτές οι μορφές αλλοτρίωσης εξακολουθούν να υπάρχουν και είναι ορατές, στους δικούς μας κύκλους είναι ο φιλελεύθερος ακτιβιστής αυτός με τον οποίο ερχόμαστε συχνότερα αντιμέτωποι κι όχι ο στρατευμένος αριστερι-

στής. Εν τούτοις, και οι δύο μοιράζονται πολλά κοινά γνωρίσματα (κάτι που βεβαίως δεν προκαλεί έκπληξη).

Ο καταστασιακός Ραούλ Βανεγκέμ προσδιόρισε τους ρόλους ως εξής: «Τα στερεότυπα είναι οι κυρίαρχες εικόνες μιας εποχής... Στερεότυπο είναι το υπόδειγμα του ρόλου· ρόλος είναι μια υποδειγματική συμπεριφορά. Η επανάληψη μιας συμπεριφοράς δημιουργεί έναν ρόλο».⁴ Να υποδύεται κανείς ένα ρόλο σημαίνει να καλλιεργεί ένα φαίνεσθαι, απαρνούμενος κάθε τι αυθεντικό: «υποκύπτουμε στη γοντεία δάνειων στάσεων».⁵ Υποδύόμενοι έναν ρόλο, ζούμε στη μη αυθεντικότητα —υποβιβάζοντας τη ζωή μας σε μια αλληλουχία κοινοτοπιών— «κατακερματίζοντας την ημέρα [μας] σε μια αλληλουχία στάσεων επιλεγμένων λίγο-πολύ ασυνείδητα από μια ποικιλία κυρίαρχων στερεότυπων».⁶ Η διαδικασία αυτή ξεκίνησε από τις πρώτες ήδη μέρες του κινήματος ενάντια στην κατασκευή δρόμων. Μετά την Κιτρινη Τετάρτη στο Τάϊφορντ Ντάουν, το Δεκέμβριο του '92,⁷ οι ανταποκρίσεις των Μέσων Ενημέρωσης εστιάστηκαν στη φυλή Ντόνγκας⁸ και στην αντικουλτουριαρική όψη των διαδηλωτών με τα dreadlocks. Αρχικά,

το στοιχείο αυτό δεν ήταν καθόλου το επικρατέστερο —υπήρχε π.χ. μια μεγάλη ομάδα από πεζοπόρους υπαίθρου (ramblers) στη φάση της έξωσης.⁹ Όμως όσοι προσελκύστηκαν να πάνε στο Τάϊφορντ από τις ανταποκρίσεις των Μέσων Ενημέρωσης νόμιζαν ότι ο καθένας εκεί είχε dreadlocks. Οι ανταποκρίσεις των Μέσων Ενημέρωσης είχαν ως αποτέλεσμα να κρατηθούν μακριά οι «συνηθισμένοι» άνθρωποι και να προσέλθουν περισσότεροι αντικουλτουριάρχες με dreadlocks —μειώνοντας την ανομοιομορφία των διαδηλωτών. Πιο πρόσφατα, κάτι παρόμοιο συνέβη όταν οι άνθρωποι που οδηγήθηκαν στους τόπους διαμαρτυρίας από τις ανταποκρίσεις του Σουάμπι,¹⁰ που τις είδαν στην τηλεόραση, άρχισαν να μιμούνται στη δική τους ζωή τις συμπεριφορές που τα Μέσα Ενημέρωσης πρόβαλαν ως γνωρίσματα του ρόλου του «οικολόγου-πολεμιστή».¹¹

«Όπως η παθητικότητα του καταναλωτή είναι ενεργητική παθητικότητα, έτσι κι η παθητικότητα του θεατή έγκειται στην ικανότητά του να υιοθετεί ρόλους και να τους υποδύεται σύμφωνα με τα επίσημα πρότυπα. Η επανάληψη

εικόνων και στερεότυπων προσφέρει έναν αριθμό προτύπων, από τα οποία καθένας οφείλει να επιλέξει έναν ρόλο».¹² Ο ρόλος του ακτιβιστή ή στρατευμένου είναι ένας από αυτούς ακριβώς τους ρόλους, και εντός του, παρόλη την επαναστατική ρητορική που συνοδεύει το ρόλο, βρίσκεται ο υπέρτατος συντηρητισμός. Η υποτιθέμενη επαναστατική δράση του ακτιβιστή είναι μια πληκτική και στείρα συνήθεια — μια αδιάκοπη επανάληψη λίγων ενεργειών που στερούνται οποιασδήποτε δυναμικής για αλλαγή. Οι ακτιβιστές κατά πάσα πιθανότητα θ' αντισταθούν στην αλλαγή, αν αυτή συμβεί, επειδή θα διαρρήξει τις βεβαιότητες του ρόλου τους και τη βολική γωνιά που έφτιαξαν για τον εαυτό τους. Όπως κι οι συνδικαλιστές ηγέτες, οι ακτιβιστές είναι αιώνιοι αντιπρόσωποι και διαμεσολαβητές. Με τον ίδιο τρόπο που οι συνδικαλιστές ηγέτες θα εναντιώνονταν στους εργάτες αν οι τελευταίοι κατάφερναν να καταστήσουν την πάλη τους νικηφόρα, επειδή αυτό θα στερούσε στους πρώτους μια δουλειά, ο ρόλος του ακτιβιστή απειλείται από την αλλαγή. Πράγματι, η επανάσταση, ή και η οποιαδήποτε πραγματική κίνηση προς αυτήν την κατεύθυνση, θα έφερνε μεγάλη αναστάτωση στους ακτιβιστές γιατί θα τους στερούσε το ρόλο τους. Αν ο **καθένας** γίνεται επαναστάτης, τότε παύεις πλέον να είσαι κάτι ιδιαίτερο, έτσι δεν είναι;

Γιατί λοιπόν συμπεριφερόμαστε σαν ακτιβιστές; Απλώς επειδή είναι η εύκολη επιλογή ενός δειλού; Είναι εύκολο να ενδώσει κανείς και να υποδυθεί το ρόλο του ακτιβιστή διότι αυτός ο ρόλος εναρμονίζεται με αυτήν την κοινωνία και δεν την αμφισβητεί

—ο ακτιβισμός συνιστά μια αποδεκτή μορφή διαφωνίας. Ακόμη κι αν κάνουμε πράγματα, σαν τους ακτιβιστές, που δεν είναι αποδεκτά και είναι παράνομα, η μορφή του ίδιου του ακτιβισμού —το να μοιάζει σαν ένα επάγγελμα — σημαίνει ότι εναρμονίζεται με την ψυχολογία μας και την ανατροφή μας. Διαθέτει μια κάποια έλξη ακριβώς επειδή δεν είναι επαναστατική.

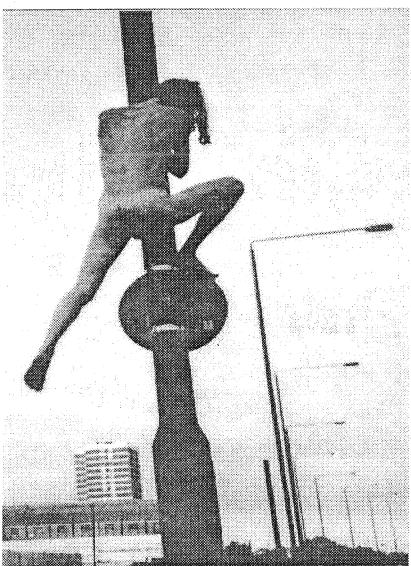
δε χρειαζόμαστε άλλους μάρτυρες

Το κλειδί για να καταλάβουμε το ρόλο του στρατευμένου και του ακτιβιστή είναι η αυτοθυσία —η θυσία του εαυτού στο «σκοπό», ο οποίος θεωρείται ότι είναι διαχωρισμένος από τον εαυτό. Αυτό βεβαίως δεν έχει καμία σχέση με την επαναστατική δράση, η οποία συνίσταται στην κατάκτηση του εαυτού. Το επαναστατικό μαρτύριο συμβαδίζει με την ταύτιση με κάποιο σκοπό διαχωρισμένο από τη ζωή κάποιου. Μια δράση ενάντια στον καπιταλισμό, η οποία θεωρεί τον καπιταλισμό ως κάτι που υπάρχει «εκεί πέρα» στο Σίτυ, είναι εντελώς λανθασμένη —η πραγματική δύναμη του καπιταλισμού βρίσκεται ακριβώς εδώ στην καθημερινή μας ζωή. Αναδημιουργούμε τη δύναμη του κάθε μέρα γιατί το κεφάλαιο δεν είναι πράγμα αλλά κοινωνική σχέση μεταξύ ανθρώπων (και επομένως τάξεων), διαμεσολαβημένη από πράγματα.

Δεν υπαινίσσομαι βεβαίως ότι όλοι όσοι συμμετείχαν στα γεγονότα της 18ης Ιουνίου έχουν υιοθετήσει στον ίδιο βαθμό αυτόν το ρόλο και την αυτοθυσία που τον συνοδεύει. Όπως ήδη είπα, το πρόβλημα του ακτιβισμού έγινε ιδιαιτέρως φανερό την 18η Ιουνίου επειδή έγινε την ημέρα εκείνη μια προσπάθεια ν' απαλ-

λαγούμε από τέτοιους ρόλους και τους συνήθεις τρόπους με τους οποίους ενεργούμε. Αυτό που βασικά σκιαγραφείται εδώ είναι τα «χειρότερα», στα οποία μπορεί να οδηγηθεί κανείς υποδυόμενος το ρόλο του ακτιβιστή. Ο βαθμός στον οποίο μπορούμε να το αναγνωρίσουμε αυτό μέσα στο δικό μας κίνημα θα μας προσφέρει μια ένδειξη για το πόση δουλειά πρέπει ακόμα να γίνει. Ο ακτιβιστής κάνει την πολιτική πληκτική και στείρα και απομακρύνει απ' αυτήν τους ανθρώπους, υποδυόμενος όμως κανείς το ρόλο καταστρέφεται και ο ίδιος. Ο ρόλος του ακτιβιστή δημιουργεί έναν διαχωρισμό μεταξύ σκοπών και μέσων: αυτοθυσία σημαίνει δημιουργία ενός διαχωρισμού ανάμεσα στην επανάσταση ως έρωτα και απόλαυση στο μέλλον, αλλά ως καθήκον και ρουτίνα τώρα. Η κοσμοαντίληψη του ακτιβισμού κυριαρχείται από την ενοχή και το καθήκον επειδή ο ακτιβιστής δεν αγωνίζεται για τον εαυτό του αλλά για ένα διαχωρισμένο σκοπό: «Όλοι οι **σκοποί** είναι εξίσου **απάνθρωποι**».¹³

Ως ακτιβιστής πρέπει κανείς ν' απαρνηθεί τις επιθυμίες του γιατί η πολιτική δράση του ορίζεται με τρόπο ώστε αυτά τα πράγματα να μη θεωρούνται «πολιτική».

Θέτει την «πολιτική» σε ένα ξεχωριστό κουτί για όλη του τη ζωή. Είναι σαν μια δουλειά... κάνει «πολιτική» από τις 9 έως τις 5 κι ύστερα πηγαίνει σπίτι και κάνει κάτι άλλο. Η «πολιτική», επειδή βρίσκεται σ' αυτό το ξεχωριστό κουτί, μένει ανενόχλητη από οποιεσδήποτε πρακτικές σκέψεις περί αποτελεσματικότητας στον πραγματικό κόσμο. Ο ακτιβιστής αισθάνεται υποχρεωμένος να συνεχίζει να κοπιάζει ενεργώντας με τον ίδιο συνήθη τρόπο, αστόχαστα, ανίκανος να σταματήσει ή να συλλογιστεί, με κύρια συνέπεια να διατηρείται διαρκώς απασχολημένος και να απαλύνει την ενοχή του χτυπώντας, αν χρειαστεί, το κεφάλι του στον τοίχο. Να είναι κανείς επαναστάτης σημαίνει να γνωρίζει πότε να σταματά και να περιμένει. Είναι σημαντικό να ξέρει πότε και πώς να χτυπήσει για μέγιστη αποτελεσματικότητα, και επίσης πότε και πώς να ΜΗΝ χτυπήσει. Οι ακτιβιστές έχουν αυτήν την πρέπει-να-κάνουμε-κάτι-ΤΩΡΑ στάση, που φαντάζει γεμάτη ενοχή. Και χαρακτηρίζεται από πλήρη έλλειψη τακτικής.

Η αυτοθυσία του στρατευμένου ή του ακτιβιστή αντανακλάται στην εξουσία που έχει πάνω σε άλλους ως ειδήμων —όπως και στη θρησκεία, υπάρχει ένα είδος ιεραρχίας πόνου και φαρισαϊσμού. Ο ακτιβιστής αποκτά εξουσία πάνω σε άλλους χάρη στο μεγαλύτερου βαθμού πόνο του (οι «μη ιεραρχικές» ακτιβίστικες ομάδες αποτελούν στην πραγματικότητα μια «δικτατορία των πιο αφοσιωμένων»). Ο ακτιβιστής χρησιμοποιεί ηθικό καταναγκασμό και ενοχή για ν' ασκεί εξουσία πάνω σε άλλους λιγότερο έμπειρους στη θεολογία του πόνου. Η υποτέλεια που επιβάλλουν οι ακτιβιστές στον εαυτό

τους συμβαδίζει με την υποτέλεια που επιβάλλουν σε άλλους —αμφότεροι υποδουλωμένοι στον «σκοπό». Τα αυτοθυσιαζόμενα πολιτικοποιημένα άτομα εμποδίζουν την ανάπτυξη της δικής τους ζωής και τη δική τους θέληση να ζήσουν —κάτι που γεννά μια πίκρα και μια αντιπάθεια για τη ζωή, οι οποίες κατόπιν στρέφονται προς τα έξω για να μαράνουν κάθε τι άλλο. Είναι οι «μεγάλοι αρνητές της ζωής..., οι θιασώτες της απόλυτης αυτοθυσίας..., η ζωή τους διαστρέφεται από τον τερατώδη ασκητισμό τους».¹⁴ Στο δικό μας κίνημα μπορούμε να το δούμε αυτό, π.χ. στο χώρο δράσης, στον ανταγωνισμό ανάμεσα στην επιθυμία να καθίσει κανείς και να περάσει ευχάριστα την ώρα του ενάντια στη γεμάτη ενοχές ηθική της ενασχόλησης με στήσιμο/ενίσχυση οδοφραγμάτων, και στο ενίστευτο υπέρμετρο πάθος με το οποίο καταγγέλλονται οι «λουφαδόροι». Ο αυτοθυσιαζόμενος μάρτυρας προσβάλλεται και σκανδαλίζεται όταν βλέπει άλλους που δε θυσιάζονται. Σαν τον «τίμιο εργάτη» που τόσο φαρμακερά επιτίθεται στον τρακαδόρο ή το χασομέρη, ο ακτιβιστής γνωρίζουμε ότι μισεί να βλέπει άλλους ν' απολαμβάνουν την ώρα που αυτός υποφέρει, κι αυτό επειδή στην πραγματικότητα μισεί αυτό που κάνει και το μαρτύριο στο οποίο έχει μετατρέψει τη ζωή του. Πρέπει να τους σύρει όλους στο βούρκο μαζί του —μια ισότητα αυτοθυσίας.

Στην παλαιά θρησκευτική κοσμολογία ο πετυχημένος μάρτυρας πήγαινε στον παράδεισο. Στη νεώτερη κοσμοαντίληψη, οι πετυχημένοι μάρτυρες περιμένουν πως και πως να περάσουν στην ιστορία. Η μεγαλύτερη αυτοθυσία, η πιο επιτυχημένη αντιγρα-

φή ενός ρόλου (ή, ακόμα καλύτερα, η επινόηση ενός νέου για να τον αντιγράψουν οι άνθρωποι — π.χ. ο οικολόγος-πολεμιστής) κερδίζει μια θέση στην ιστορία — στον αστικό παράδεισο.

Η παλαιά αριστερά ήταν ειλικρινής στο κάλεσμά της για ηρωική θυσία: «Θυσιαστείτε με χαρά, αδελφία κι αδελφές! Για τον Σκοπό, για την Καθεστηκυία Τάξη, για το Κόμμα, για την Ενότητα, για Κρέας και Πατάτες!»¹⁵ Σήμερα, όμως, αυτό συγκαλύπτεται: ο Βανεγκέμ κατηγορεί τους «νεαρούς, αριστεριστές ριζοσπάστες» επειδή «μπαίνουν στην υπηρεσία ενός Σκοπού — του “καλύτερου” από κάθε άλλον. Περνάνε το δημιουργικό τους χρόνο μοιράζοντας προκρυπούξεις, κολλώντας αφίσες, διαδηλώνοντας ή αποδοκιμάζοντας τοπικούς πολιτικούς. Γίνονται άτομα στρατευμένα, που φετιχοποιούν τη δράση επειδή άλλοι σκέφτονται για λογαριασμό τους».¹⁶

Αυτό αναφέρεται σ' εμάς —ιδιαίτερα αυτό σχετικά με τη φετιχοποίηση της δράσης. Στις αριστερές ομάδες οι στρατευμένοι είναι ελεύθεροι να ασχολούνται διαρκώς με κάτι επειδή ο ηγέτης της ομάδας ή ο γκουρού έχει έτοιμη τη «θεωρία», η οποία αμέσως γίνεται αποδεκτή και πίνεται μονορούφι —«η κομματική γραμμή». Με τους ακτιβιστές της άμεσης δράσης είναι κάπως διαφορετικά —η δράση φετιχοποιείται, περισσότερο όμως λόγω μιας αποστροφής για οποιαδήποτε θεωρία.

Αν και παρόν, αυτό το στοιχείο του ρόλου του ακτιβιστή, ο οποίος βασίζεται στην αυτοθυσία και το καθήκον, δεν ήταν τόσο σημαντικό την 18η Ιουνίου. Το πιο σημαντικό για μας είναι η αίσθηση του διαχωρισμού από τους «συ-

νηθισμένους ανθρώπους», που συνεπάγεται ο ακτιβισμός. Υπάρχουν άτομα που ταυτίζονται με κάποια παράξενη υποκουλούρα ή κλίκα ως ένα «εμείς», το οποίο αντιτίθεται σε ένα «αυτοί», που περιλαμβάνει όλον τον υπόλοιπο κόσμο.

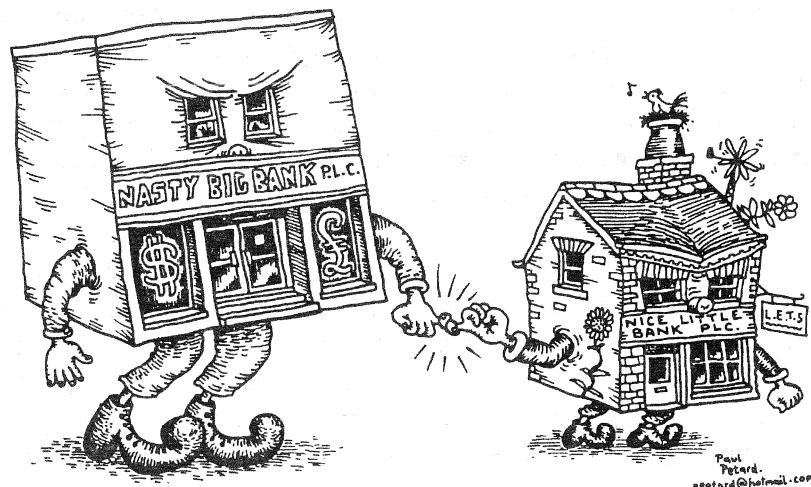
απομόνωση

Ο ρόλος του ακτιβιστή συνιστά μια αυτοεπιβεβλημένη απομόνωση από όλους αυτούς με τους οποίους θα έπρεπε να έχουμε επαφές. Όταν υποδύεται κανείς το ρόλο ενός ακτιβιστή διαχωρίζεται από την υπόλοιπη ανθρώπινη φυλή ως κάποιος που είναι ξεχωριστός και διαφορετικός. Οι άνθρωποι τείνουν να φαντάζονται τον εαυτό τους στον πληθυντικό (σε ποιον αναφέρεσαι όταν λες «εμείς»;), σαν να αναφέρονται σε κάποια κοινότητα ακτιβιστών μάλλον, παρά σε μια τάξη. Π.χ., πριν από λίγο καιρό ήταν της μόδας στους κύκλους των ακτιβιστών να υποστηρίζουν την άποψη ότι «όχι πια μονοθεματικοί αγώνες» καθώς και τη σημασία του «να κάνουμε επαφές». Ωστόσο, η αντίληψη πολλών ατόμων για το τι συνεπάγεται αυτό ήταν το να «κάνουν επαφές» με άλλους ακτιβιστές και άλλες ομάδες που ασχολούνταν με καμπάνιες. Η 18η Ιουνίου το έδειξε αυτό πολύ καλά, αφού η

όλη ιδέα ήταν να συγκεντρωθούμε όλοι οι εκπρόσωποι όλων των διαφόρων ποικίλων σκοπών ή θεμάτων σε ένα μέρος μια δεδομένη στιγμή, εξορίζοντας εκουσίως τον εαυτό μας στο γκέτο των καλών σκοπών.

Επίσης, τα διάφορα δίκτυα επαφών, που ξεφύτρωσαν προσφάτως σ' όλη τη χώρα —η Συμμαχία Εξεγερμένων του Μπράϊτον, η NASA του Νότιγχαμ, η Εξεγερσιακή Συνέλευση του Μάντσεστερ, το London Underground κ.λ.π. —έχουν έναν παρόμοιο στόχο: να φέρουν σε επαφή όλες τις ομάδες ακτιβιστών μιας περιοχής. Δεν το αντιμάχομαι αυτό —συνιστά μια απαραίτητη προϋπόθεση για οποιαδήποτε περαιτέρω δράση. Θα έπρεπε όμως αυτό να γίνει αντιληπτό ως αυτό που πράγματι είναι: μια εξαιρετικά περιορισμένη μορφή «επίτευξης επαφών». Ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης το κοινό που έχουν οι ομάδες που συμμετέχουν σ' αυτές τις συσπειρώσεις: συνιστούν ομάδες ακτιβιστών —αυτό με το οποίο πρακτικά ασχολούνται φαίνεται ότι αποτελεί υποδεέστερο ζήτημα.

Δεν αρκεί απλώς να επιδιώκει κανείς να φέρει σε επαφή όλους τους ακτιβιστές του κόσμου, ούτε αρκεί να επιδιώκει να μετατρέψει περισσότερα άτομα σε ακτιβιστές. Σε αντίθεση με ό,τι

μπορεί να νομίζουν μερικοί, δεθα κάνουμε ούτε ένα βήμα προς την επανάσταση αν πλήθη απόμων γίνουν ακτιβιστές. Κάποιοι φαίνεται να έχουν την παράξενη ιδέα ότι αυτό που χρειάζεται είναι να πεισθεί με κάποιο τρόπο ο καθένας να γίνει ακτιβιστής σαν κι εμάς, κι ύστερα θα έχουμε επανάσταση. Λέει ο Βανεγκέμ: «*Η επανάσταση γίνεται κάθε μέρα ενάντια στους ειδικούς της επανάστασης*».¹⁷

Ο στρατευμένος ή ο ακτιβιστής είναι ένας ειδικός της κοινωνικής αλλαγής ή της επανάστασης. Ο ειδικός στρατολογεί άλλους στο δικό του μικροσκοπικό τομέα ειδίκευσης για να αυξήσει τη δική του δύναμη και άρα να αποτρέψει την πραγμάτωση της δικής του αδυναμίας. «*Ο ειδικός ...φοράει το ρόλο για να μαγνητίσει τους άλλους στο ρόλο*».¹⁸ Σαν ένα πυραμιδοειδές διάγραμμα πωλήσεων, η ιεραρχία αυτοαντιγράφεται —στρατολογείται κάποιος, και για να μη βρίσκεται στον πάτο της πυραμίδας πρέπει να στρατολογήσει περισσότερα άτομα για να βρεθούν από κάτω του, άτομα τα οποία κάνουν κάτοπιν το ίδιο. Η αναπαραγωγή της αλλοτριωμένης κοινωνίας ρόλων επιτυγχάνεται μέσω των ειδικών.

Ο Ζακ Καμάτ, στο κείμενό του «Περί Οργάνωσης» (1969),¹⁹ σημειώνει με οξυδέρκεια ότι οι πολιτικές ομαδοποιήσεις συχνά καταλήγουν να γίνουν «συμμορίες», που αυτοπροσδιορίζονται βάσει του αποκλεισμού —το κάθε μέλος της ομάδας δείχνει πίστη πρώτα στην ομάδα κι όχι στον αγώνα. Η κριτική του Ζακ Καμάτ ισχύει ιδιαιτέρως για αυτούς που αποτελούσαν το στόχο της: τις μυριάδες σέκτες και γκρουπούσκουλα της αριστεράς, όμως ισχύει σε μικρότερο βαθμό

και για τη νοοτροπία του ακτιβιστή.

Η πολιτική ομάδα ή το κόμμα υποκαθιστά το προλεταριάτο και καθίσταται υψηλής σημασίας η επιβίωση και αναπαραγωγή της —η επαναστατική δράση γίνεται συνώνυμο της «οικοδόμησης του κόμματος» και της στρατολόγησης μελών. Η ομάδα θεωρεί ότι έχει έναν μοναδικό δεσμό με την αλήθεια και οποιονδήποτε εκτός ομάδας τον αντιμετωπίζει ως ηλίθιο που χρειάζεται να εκπαιδευτεί από αυτήν την πρωτοπορία. Αντί μιας ιστόιμης διαμάχης μεταξύ συντρόφων έχουμε αντιθέτως το διαχωρισμό θεωρίας και προπαγάνδας, όπου η ομάδα έχει τη δική της θεωρία, η οποία κρατείται σχεδόν μυστική με την πεποίθηση ότι οι εγγενώς λιγότερο ικανοί πνευματικά παθητικοί καταναλωτές πρέπει να προσελκυθούν στην οργάνωση μέσω μιας λαϊκίστικης στρατηγικής, πριν εμφανιστεί αιφνιδίως σ' αυτούς η πολιτική άποψη της ομάδας. Αυτή η δόλια μέθοδος προσέγγισης όσων βρίσκονται εκτός ομάδας είναι ίδια μ' αυτήν μιας θρησκευτικής αίρεσης —δε θα σου πούνε ποτέ στα ίσια τι αντιπροσωπεύουν.

Μπορούμε να δούμε σ' αυτό κάποιες ομοιότητες με τον ακτιβισμό: στον τρόπο με τον οποίο οι ακτιβιστές δρουν σαν μια αριστερίστικη σέκτα. Ο ακτιβισμός συλλήβδην έχει κάποια από τα χαρακτηριστικά μιας «συμμορίας». Οι συμμορίες ακτιβιστών συχνά καταλήγουν να γίνονται διαταξικές συμμαχίες, συμπεριλαμβάνοντας κάθε είδους φιλελεύθερους ρεφορμιστές επειδή είναι κι αυτοί «ακτιβιστές». Τα άτομα θεωρούν τον εαυτό τους πρωτίστως ως ακτιβιστή και η πίστη τους στρέφεται πρωτίστως στην κοινότητα ακτιβιστών κι όχι στον ίδιο τον

αγώνα. Η «συμμορία» είναι μια απατηλή κοινότητα που μας αποσπά από τη δημιουργία μιας ευρύτερης κοινότητας αντίστασης. Η ουσία της κριτικής που ασκεί ο Καμάτ συνιστά επίθεση στη δημιουργία μιας διαίρεσης εσωτερικού/εξωτερικού ανάμεσα στην ομάδα και την τάξη. Καταλήγουμε να θεωρούμε τον εαυτό μας ακτιβιστή και επομένως διαχωρισμένο, και με διαφορετικά συμφέροντα, από τη μάζα των ανθρώπων της εργατικής τάξης.

Η δράση μας θα έπρεπε να συνιστά άμεση έκφραση ενός αληθινού αγώνα κι όχι επιβεβαίωση της διαχωριστικότητας και διακριτότητας μιας συγκεκριμένης ομάδας. Στο εσωτερικό των μαρξιστικών ομάδων, το σημαντικότερο πράγμα που καθορίζει την εξουσία είναι η κατοχή «θεωρίας», ενώ στους κύκλους των ακτιβιστών τα πράγματα διαφέρουν, όχι όμως και τόσο πολύ. Η κατοχή του σχετικού «κοινωνικού κεφαλαίου» —γνώση, εμπειρία, επαφές, εξοπλισμός κ.λ.π.— είναι το πρωταρχικό πράγμα που καθορίζει την εξουσία μέσα σε κάθε ομάδα.

Ο ακτιβισμός αναπαράγει μέσα στη λειτουργία του τη δομή αυτής της κοινωνίας: «*Όταν ο εξεγερμένος αρχίζει να πιστεύει ότι αγωνίζεται για κάποιο ανώτερο καλό, τότε ενθαρρύνεται η εξουσιαστική αρχή*».²⁰ Αυτό δεν είναι καθόλου ασήμαντο. Αντιθέτως, βρίσκεται στον πυρήνα των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων. Ο καπιταλισμός είναι μια κοινωνική σχέση μεταξύ ανθρώπων, διαμεσολαβημένη από πράγματα —η βασική αρχή της αλλοτρίωσης είναι ότι ζούμε τη ζωή μας υπηρετώντας κάποιο πράγμα που εμείς οι ίδιοι δημιουργήσαμε. Αν αναπαράγουμε αυτή τη δομή στ' όνομα μιας πολιτικής

που αυτοχαρακτηρίζεται αντικαπιταλιστική, τότε έχουμε χάσει πριν καν αρχίσουμε. Δεν μπορούμε να πολεμήσουμε την αλλοτρίωση με αλλοτριωμένα μέσα.

μια μετριοπαθής πρόταση

Αυτή η μετριοπαθής πρόταση λέει ότι θα πρέπει ν' αναπτύσσουμε τρόπους δραστηριοποίησης που να είναι αρκούντως κατάλληλοι για τις ριζοσπαστικές ιδέες μας. Το έργο αυτό δεν θα είναι εύκολο, και ο συγγραφέας αυτού του σύντομου κειμένου δεν έχει μεγαλύτερη διορατικότητα από οποιονδήποτε άλλον σχετικά με τον τρόπο που θα το πετύχουμε αυτό. Δεν ισχυρίζομαι ότι η 18η Ιουνίου θα έπρεπε να εγκαταλειφθεί ή να δεχτεί επίθεση. Στην πραγματικότητα, συνιστούσε μια θαρραλέα προσπάθεια να υπερβούμε τους περιορισμούς μας και να δημιουργήσουμε κάτι καλύτερο απ' αυτό που έχουμε σήμερα. Πάντως, στις προσπάθειες της ημέρας εκείνης να απεμπλακούμε από τους παμπάλαιους και σχηματικούς τρόπους δραστηριοποίησης, έγιναν φανερά τα

δεσμά που εξακολουθούν να μας δένουν με το παρελθόν. Η κριτική που άσκησα δεν αφορά ειδικά την ημέρα αυτή. Ωστόσο, υπάρχει ένα πρότυπο ακτιβισμού που στη χειρότερη ειδοχή του εμπίπτει σε ό,τι σκιαγράφησα παραπάνω, και η 18η Ιουνίου είναι σε κάποιο βαθμό τμήμα αυτού του προτύπου. Εναπόκειται σ' εσάς ν' αποφασίσετε το μέγεθος αυτού του βαθμού.

Ο ακτιβισμός είναι μια μορφή που μας επιβάλλεται σε μέρει από την αδυναμία μας. Όπως και στη συντονισμένη δράση που ανέπτυξαν οι Reclaim the Streets και οι λιμενεργάτες του Λίβερπουλ²¹ βρισκόμαστε σε εποχές όπου η ριζοσπαστική πολιτική είναι συχνά προϊόν αμοιβαίας αδυναμίας και απομόνωσης. Αν είναι έτσι, ίσως να μην έχουμε καν τη δύναμη να απεμπλακούμε από το ρόλο του ακτιβιστή. Ίσως να πρόκειται για το ότι σε καιρούς που ο αγώνας παίρνει την κατιούσα, όσοι εξακολουθούν να εργάζονται για την κοινωνική επανάσταση περιθωριοποιούνται και καταλήγουν να θεωρούνται (και να θεωρούν τον εαυτό τους) ως μια ξεχωριστή διαχωρισμένη ομάδα ανθρώπων. Ίσως να πρόκειται για το ότι αυτό μπορεί να διορθωθεί μόνο από μια γενική προς τα άνω άθηση του αγώνα, όπου δεν θα είμαστε πλέον τα ούφο και οι μυστήριοι αλλά θα φαίνεται ότι εκφράζουμε απλώς αυτό που βρίσκεται στο μυαλό του καθενός. Για να δουλέψουμε, πάντως, για την κλιμάκωση του αγώνα θα χρειαστεί να απεμπλακούμε στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό από το ρόλο του ακτιβιστή —θα χρειαστεί να προσπαθούμε διαρκώς να ωθούμε τις ανεπάρκειες και τους περιορισμούς μας στα όριά τους.

Ιστορικά, όσα κινήματα έφθασαν

πολύ κοντά στην αποσταθεροποίηση ή την κατάργηση ή την υπέρβαση του καπιταλισμού δεν πήραν καθόλου τη μορφή του ακτιβισμού —η οποία είναι στην ουσία μια πολιτική μορφή και μια μέθοδος να ενεργείς κατάλληλη για το φιλελεύθερο ρεφορμισμό, η οποία ωθείται πέραν των ορίων της και χρησιμοποιείται για επαναστατικούς σκοπούς. Ο ρόλος καθεαυτό του ακτιβιστή πρέπει να είναι προβληματικός για όσους επιθυμούν την κοινωνική επανάσταση.

υστερόγραφο

(από το Do or Die, no. 9, Δεκέμβρης 2000)

Πολλά από τα άρθρα που περιείχε η μπροστούρα Σκέψεις για την 18η Ιουνίου επαναλάμβαναν σχεδόν μονότονα ότι ο καπιταλισμός είναι μια κοινωνική σχέση και δεν έχει απλώς να κάνει με μεγάλες τράπεζες, επιχειρήσεις ή διεθνή οικονομικά ιδρύματα. Η επισήμανση αυτή είναι σημαντική κι αξίζει να γίνεται, όμως το Βάλτε ένα τέλος στον ακτιβισμό σας στόχευε αλλού.

Επομένως, το συμπέρασμα στο οποίο κατέληγαν αυτά τα άλλα άρθρα αποτέλεσε την αφετηρία για ετούτο εδώ: αν αληθεύει ότι ο καπιταλισμός είναι μια κοινωνική σχέση βασισμένη στην παραγωγή και στις σχέσεις μεταξύ τάξεων, τότε τι επιπτώσεις έχει αυτό στη δραστηριότητά μας και στη μέθοδο της επίθεσής μας εναντίον του; Ο πυρήνας του άρθρου και η αρχική έμπνευση για τη σύνταξή του είναι το κεφάλαιο «Μορφή και Περιεχόμενο». Πολλοί άνθρωποι σκέφτηκαν ότι ήταν λίγο περίεργη η ιδέα για μια «Ημέρα δράσης ενάντια στον καπιταλισμό». Η πρωταρχική πρό-

θεση του άρθρου ήταν να συγκεκριμένοποιήσει τι ήταν αυτό που καθιστούσε την ιδέα αυτή λίγο περιέργη, ασυνάρτητη, αντιφατική.

Φαινόταν να υπάρχει μια ομοιότητα ανάμεσα στον τρόπο με τον οποίο εξακολουθούσαμε να ενεργούμε σαν φιλελεύθεροι ακτιβιστές —οργανώνοντας καμπάνιες κατά του καπιταλισμού, λες και επρόκειτο για άλλο ένα ακόμα μερικό ζήτημα, άλλον ένα «σκοπό»— και στην κριτική που άσκησε ο Βανεγκέμ στον στρατευμένο αριστεριστή, η πολιτική του οποίου συνίσταται σε μια σειρά καθηκόντων, τα οποία διεκπεραιώνει στο όνομα ενός εξωτερικού «στόχου». Είναι αλήθεια ότι ο ακτιβιστής και ο στρατευμένος μοιράζονται αυτό το κοινό χαρακτηριστικό, όμως αυτό είναι σχεδόν **το μόνο** κοινό που έχουν. Έκανα το λάθος να προσδώσω στον ακτιβιστή και όλα τα άλλα γνωρίσματα που ο Βανεγκέμ απέδιδε στον «στρατευμένο», ενώ σε γενικές γραμμές δεν χαρακτηρίζουν τον ακτιβιστή. Ως αποτέλεσμα, εκτενή τμήματα του άρθρου γίνονται αντιληπτά ως μια υπέρ το δέον σκληρή και ανακριβής απεικόνιση του κινήματος της άμεσης δράσης. Η χαρακτηριστική χολή των Καταστασιακών ήταν πιο ενδεδειγμένη για χρήση ενάντια στους χαμάληδες των αριστεριστικών κομμάτων παρά για να περιγράψει το είδος της πολιτικής που ακολουθήθηκε την 18η Ιουνίου. Η αυτοθυσία, το μαρτύριο και η ενοχή, τα οποία ο Βανεγκέμ προσδιόριζε ως κεντρικά γνωρίσματα της πολιτικής του «στρατευμένου», συνιστούν κατά πολύ λιγότερο ένα γνώρισμα της πολιτικής της άμεσης δράσης, στην οποία αντιθέτως ασκείται συνήθως κριτική περισ-

σότερο για το ακριβώς αντίθετο ελάττωμα: το *lifestylism*.

Όπως πολύ εύστοχα την σκιαγράφησε μια κριτική στο αμερικανικό περιοδικό *The Bad Days Will End!*,¹ η αρχική ιδέα που ώθησε στη συγγραφή του άρθρου και αυτή η επαναδιατύπωση της κριτικής του Βανεγκέμ στον «στρατευμένο» αριστεριστή, με στόχο τώρα το φιλελεύθερο «ακτιβιστή», συνδυάστηκαν άσχημα για τη συγγραφή ενός άρθρου το οποίο αποτελεί ένα δύσχρηστο κράμα του αντικειμενικού (Μέσα σε ποια κοινωνική κατάσταση ζούμε; Ποιες μορφές δράσης είναι κατάλληλες;) και του υποκειμενικού (Γιατί νιώθουμε σαν ακτιβιστές; Γιατί έχουμε αυτή τη νοοτροπία; Μπορούμε ν' αλλάξουμε τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τον εαυτό μας;). Δεν είναι τόσο ότι δόθηκε έμφαση στην υποκειμενική πλευρά του ακτιβισμού εις βάρος της αντικειμενικής, όσο μάλλον ότι ακριβώς τα πραγματικά προβλήματα που δημιουργούνται από τον τρόπο δράσης των ακτιβιστών καταλήγουν να θεωρούνται απλά προϊόντα αυτής της «ακτιβιστικής νοοτροπίας». Το άρθρο *Βάλτε* ένα τέλος στον ακτιβισμό σας μπορεί λοιπόν να διαβαστεί με τρόπο που να φαίνεται ότι

αντιστρέφεται η αιτία και το αποτέλεσμα, και ότι υποδηλώνει πως αν απλώς «βάλουμε ένα τέλος» σ' αυτόν το διανοητικό ρόλο, τότε θα μεταβληθούν κι οι αντικειμενικές συνθήκες:

«*Η μεγαλύτερη αδυναμία του άρθρου Βάλτε* ένα τέλος στον ακτιβισμό σας είναι αυτή η μονοδιάστατη έμφαση στην «υποκειμενική» πλευρά του κοινωνικού φαινομένου του ακτιβισμού. Η έμφαση δίνεται σ' ένα προφανές συμπέρασμα που υπονοείται από το επιχείρημα: αν ο ακτιβισμός είναι μια διανοητική στάση ή «ρόλος», τότε μπορεί κανείς να τον αλλάξει, όπως αλλάζει γνώμη, ή να τον βγάλει από πάνω του, όπως βγάζει μια μάσκα ή ένα κοστούμι... Το υπονοούμενο είναι φανερό: παύεις να μένεις προσκολλημένος, εγκαταλείπεις το ρόλο, «βάζεις ένα τέλος στον ακτιβισμό», και θα αφαιρεθεί έτσι ένα σημαντικό εμπόδιο για την επιθυμητή αλλαγή».²

Το άρθρο βεβαίως δεν πρότεινε ποτέ ότι θα μπορούσαμε απλώς να απαλλαγούμε από το πρόβλημα νοερώς. Ήθελε απλώς να υποβάλλει την ιδέα ότι θα μπορούσαμε ν' απαλλαγούμε από ένα εμπόδιο και μια αυταπάτη σχετικά με την κατάστασή μας, ως ένα βήμα για να αμφισβητή-

σουμε αυτήν την κατάσταση, και ότι από μια νέα θέση θα μπορούσαμε ν' αρχίσουμε ν' ανακαλύπτουμε έναν αποτελεσματικότερο και καταλληλότερο τρόπο δράσης.

Είναι τώρα σαφές ότι ήταν λάθος η απρόσεκτη σύνδεση του Βανεγκέμ με μια έρευνα σχετικά με το άτοπο και το περιέργο της ιδέας για μια ημέρα δράσης ενάντια στον καπιταλισμό. Ένα λάθος που έγινε λόγω μιας άκρως απερίσκεπτης οικειοποίησης Καταστασιακών ιδεών, δίχως να εξεταστεί ο πραγματικός βαθμός συνάφειας που υπήρχε ανάμεσα σ' αυτές και την πρωταρχική ιδέα του άρθρου. Η θεωρία περί ρόλων είναι ίσως το ασθενέστερο σημείο των ιδεών του Βανεγκέμ, και ο Ζιλ Ντωβέ, στο κείμενό του «Κριτική της Καταστασιακής Διεθνούς», φτάνει στο σημείο να πει: «Ο Βανεγκέμ ήταν η πιο αδύναμη πλευρά της Κ.Δ., αυτή που αποκαλύπτει όλες της τις αδυναμίες».³ Λόγια που είναι πιθανώς λίγο σκληρά. Όμως παρόλα αυτά, ο εκφυλισμός που υπέστησαν οι καταστασιακές ιδέες μετά την αποσύνθεση της Κ.Δ., από το '68 κι ύστερα, είχε ως αφετηρία του τα χειρότερα στοιχεία της «ριζοσπαστικής υποκειμενικότητας» του Βανεγκέμ, με τα χειρότερα παραδείγματα να εκφυλίζονται τελικά σε αστικό ατομικισμό.⁴ Το ότι αυτό το στοιχείο της Καταστασιακής σκέψης είναι αυτό που απεδείχθη πιο εύκολο ν' αφομοιωθεί θα έπρεπε να μας κάνει να σκεφτούμε πριν το αποδεχτούμε.

επανάσταση μέσα στο κεφάλι σου

Αυτός ο υπερτονισμός, στο άρ-

θρο, της θεωρίας περί ρόλων και της υποκειμενικής πλευράς των πραγμάτων εμπόδισε κάποιους ν' αντιληφθούν την αρχική ώθηση αυτού του άρθρου. Αυτή η αφετηρία και προϋπόθεση δεν ήταν ίσως αρκετά σαφής, γιατί κάποιοι φαίνεται ότι υπέθεσαν πως στόχος του άρθρου ήταν να κάνει ένα κάποιο σχόλιο σχετικά με την ατομική ψυχολογική υγεία. Το Βάλτε ένα τέλος στον ακτιβισμό σας δεν ήθελε να είναι ένα άρθρο ή μια άσκηση στη ριζοσπαστική θεραπεία. Η κύρια πρόθεση του άρθρου, όσο αδέξια κι αν εκφράστηκε, ήταν να αναφέρεται πάντα στη συλλογική δράση μας —τι κάνουμε και πως μπορούμε να το κάνουμε καλύτερα.

Ωστόσο, υπήρχε κάποια ουσία στον «υποκειμενισμό» του κύριου τμήματος του άρθρου. Ο λόγος που το άρθρο καταπλανόταν τόσο με τις ιδέες μας και την εικόνα που έχουμε στο νου μας για τον εαυτό μας δεν είναι επειδή σκέφτηκα ότι αν αλλάξουμε τις ιδέες μας όλα κατόπιν θα είναι εντάξει, αλλά επειδή δεν είχα τίποτα να πω για τη δράση μας. Αυτή ήταν μια κριτική διατυπωμένη σαφώς εκ των έσω και άρα μια αυτοκριτική, και εξακολουθώ να δρω σε μεγάλο βαθμό στα πλαίσια μιας «ακτιβιστικής» πολιτικής. Όπως ξεκάθαρα είπα, δεν έχω κατ' ανάγκη κάποια σαφέστερη ιδέα από οποιονδήποτε άλλον αναφορικά με το πως να προχωρήσουμε στην εκδίπλωση νέων μορφών δράσης, καταλληλότερων για μια «αντικαπιταλιστική» προοπτική. Η 18η Ιουνίου ήταν μια θαρραλέα προσπάθεια προς αυτήν την κατεύθυνση, και το άρθρο δεν ήταν μια κριτική της δράσης καθεαυτό της ημέρας αυτής. Σίγουρα εγώ δεν θα μπορούσα να κάνω κάτι καλύτε-

ρο απ' αυτό.

Αν και το άρθρο είχε τίτλο «Βάλτε ένα τέλος στον ακτιβισμό σας», **καθόλου** δεν ήθελα να προτείνω να σταματήσουν οι άνθρωποι να καταστρέφουν γενετικά μεταλλαγμένες σιδεριές, να προκαλούν καταστροφές στο Σίτυ και να διαταράσσουν τις συγκεντρώσεις των πλουσίων και των ισχυρών, ή να σταματήσουν κάποια από τις άλλες μυριάδες πράξεις αντίστασης στις οποίες προβαίνουν οι «ακτιβιστές». Αυτό που επεδίωξα να αμφισβητήσω ήταν περισσότερο ο τρόπος που κάνουμε ό,τι κάνουμε και αυτό που θεωρούμε ότι πετυχαίνουμε με ό,τι κάνουμε. Επειδή το άρθρο είχε ελάχιστα πράγματα να προτείνει αναφορικά με μια αντικειμενική πρακτική δραστηριότητα, η έμφαση στο υποκειμενικό το έκανε να φαίνεται σαν να θεωρούσα ότι τα προβλήματα αυτά υπήρχαν **μόνο** μέσα στο κεφάλι μας.

Να θεωρούμε βεβαίως τον εαυτό μας ακτιβιστή και μέλος μιας κοινότητας ακτιβιστών δε συνιστά παρά αναγνώριση της αλήθειας, και δεν υπάρχει τίποτα παθολογικό σ' αυτό. Το πρόβλημα που προσπάθησα να φωτίσω ήταν η **ταύτιση** με το ρόλο του ακτιβιστή —η χαρά να είναι κανείς ριζοσπαστική μειοψηφία. Θέλησα ν' αμφισβητήσω το ρόλο, να κάνω τους ανθρώπους να μην ικανοποιούνται μ' αυτόν ακόμα κι όταν τον υποδύονται. Μόνο κατ' αυτόν τον τρόπο έχουμε μια ευκαιρία ν' απαλλαγούμε απ' αυτόν.

Προφανώς είμαστε περιορισμένοι μέσα στις συγκεκριμένες συνθήκες μας. Σε περιόδους που η ταξική πάλη υποχωρεί, οι επαναστάτες αποτελούν μια μειοψηφία ακόμα μικρότερη απ' αυτήν που ούτως ή άλλως είναι. Πιθα-

νώς δεν έχουμε άλλη επιλογή από το να εμφανιζόμαστε σαν μια παράξενη υποκουλτούρα. Έχουμε όμως μια επιλογή σχετικά με τη στάση μας σ' αυτήν την κατάσταση, και αν κατορθώσουμε να ξεφορτωθούμε τη νοερή ταύτιση με το ρόλο μπορεί τότε ν' ανακαλύψουμε ότι υπάρχει πράγματι κάποιος χώρος για ελιγμούς εντός του ρόλου, και μπορούμε επομένως να προσπαθούμε να ξεκόψουμε από την ακτιβιστική πρακτική σε όποιο βαθμό μπορούμε. Σημασία έχει ότι αν αμφισβητήσουμε το «υποκειμενικό» στοιχείο —την εικόνα του ακτιβιστή που έχουμε για τον εαυτό μας— θα κάνουμε τουλάχιστον ένα βήμα και προς την κατεύθυνση της υπέρβασης του «αντικειμενικού» στοιχείου του ρόλου. Όπως είπα στο άρθρο, μόνο με μια γενική κλιμάκωση του ταξικού αγώνα θα είναι σε θέση οι ακτιβιστές να ξεφορτωθούν πλήρως το ρόλο τους, στο μεταξύ όμως: «για να κλιμακωθεί ο αγώνας θα χρειαστεί να ξεκόψουμε σε όποιο βαθμό μπορούμε από το ρόλο του ακτιβιστή —να προσπαθούμε διαρκώς να ωθούμε τους περιορισμούς και τους καταναγκασμούς μας στα όριά τους». Και αυτή ακριβώς ήταν η ουσία του άρθρου.

Γιατί αν δεν μπορούμε τώρα να υπερβούμε το ρόλο έστω και με τη σκέψη, τότε τι ελπίδες έχουμε για ν' απαλλαγούμε απ' αυτόν; Θα έπρεπε έστω και λίγο να μην ικανοποιούμαστε με το να είμαστε μια ριζοσπαστική μειοψηφία και να προσπαθούμε να γενικεύσουμε τον αγώνα για να πετύχουμε την αναγκαία ανάκαμψή του. Η εγκατάλειψη της νοοτροπίας του ακτιβιστή είναι απαραίτητη αλλά όχι επαρκής για την εγκατάλειψη του ρόλου στην πράξη.

εργάτες ξεσηκωθείτε!

Αν και το άρθρο παρέλειπε να προτείνει κάποια πραγματική αλλαγή στη συμπεριφορά, πέρα απ' το να λέει ότι χρειαζόμασταν κάποια, ίσως θα ήταν τώρα σωστό να πω κάτι επ' αυτού. Πως μπορούμε να βγάλουμε την «πολιτική» έξω από το ξεχωριστό κουτί της, στο οποίο γίνεται αντιληπτή ως ένας εξωτερικός σκοπός στον οποίο αφιερωνόμαστε;

Πολλές από τις κριτικές που δέχεται το κίνημα της άμεσης δράσης περιστρέφεται γύρω από παρόμοια θέματα.⁵ Ο καπιταλισμός βασίζεται στην εργασία· οι αγώνες μας εναντίον του δεν έχουν ως βάση τους την εργασία αλλά το εντελώς αντίθετο —είναι αγώνες που δίνουμε έξω από οποιαδήποτε δουλειά μπορεί να κάνουμε. Οι αγώνες μας δε βασίζονται στις άμεσες ανάγκες μας (π.χ. απεργία για μεγαλύτερους μισθούς)· φαντάζουν ασύνδετοι, αφηρημένοι. Οι «ημέρες δράσης» μας κ.ο.κ. δεν έχουν καμία σύνδεση με οποιονδήποτε ευρύτερο εν εξελίξει αγώνα στην κοινωνία. Αντιμετωπίζουμε τον καπιταλισμό λες και είναι κάτι εξωτερικό, παραβλέποντας τη δική μας σχέση μαζί του. Τα ζητήματα αυτά επαναλαμβάνονται ξανά και ξανά στις κριτικές που ασκούνται στο κίνημα της άμεσης δράσης (στις οποίες συμπεριλαμβάνεται και το *Bάλτε τέλος στον ακτιβισμό σας* αλλά και πολλές άλλες).

Δε συνιστά κατ' ανάγκη πρόβλημα το ότι οι άνθρωποι δεν αντιλαμβάνονται ότι το κεφάλαιο είναι μια κοινωνική σχέση και ότι έχει να κάνει τόσο με την παραγωγή, όσο και με τράπεζες και χρηματιστήρια, εδώ όσο και στον Τρίτο Κόσμο, ότι το κεφάλαιο είναι μια σχέση μεταξύ τάξεων. Το θέμα είναι ότι ακόμα και όταν

αυτό γίνεται αντιληπτό, η στάση μας παραμένει στάση ενός απ' έξω που κοιτά μέσα και που αποφασίζει σε ποιο σημείο να χτυπήσει το σύστημα. Ο αγώνας μας κατά του καπιταλισμού δε βασίζεται στη σχέση **μας** με τη δημιουργία αξίας, με τη δουλειά. Το σύνολο των ατόμων που συγκροτούν το κίνημα της άμεσης δράσης κατέχει περιθωριακές θέσεις στην κοινωνία: άτομα που είναι άνεργοι, σπουδαστές ή εργάζονται σε διάφορες προσωρινές ή εφήμερες δουλειές. Δεν κατοικούμε πραγματικά τον κόσμο της παραγωγής αλλά ζούμε βασικά στη σφαίρα της κατανάλωσης και της κυκλοφορίας. Η όποια ενότητα διακρίνει το κίνημα της άμεσης δράσης δεν πηγάζει από την κοινή επαγγελματική δουλειά όλων ή την κοινή περιοχή κατοίκησης. Είναι μια ενότητα βασισμένη στην πνευματική αφοσίωση σε μια δέσμη ιδεών.

Το *Bάλτε ένα τέλος στον ακτιβισμό σας* ήταν σε κάποιο βαθμό υποκριτικό (όπως ήταν και πολλές από τις άλλες κριτικές που υποστήριζαν παρόμοια πράγματα) αφού άφηνε τόσους υπαινιγμούς χωρίς ποτέ να λέει ρητά που οδηγούν αυτοί, κάτι που τους άφηνε έκθετους στην παρανόηση. Ο συγγραφέας της κριτικής που υπήρχε στο *The Bad Days Will End!* σωστά επεσήμανε αυτό που το άρθρο υπεδείκνυε αλλά απέφυγε να αναφέρει ρητά: αυτό που βασικά είναι λάθος αναφορικά με τον ακτιβισμό είναι ότι δε συνιστά συλλογικό μαζικό αγώνα της εργατικής τάξης στο χώρο παραγωγής, αγώνας που αποτελεί τον τρόπο με τον οποίο **υποτίθεται** ότι θα γίνει η επανάσταση.

Η μορφή δράσης που ανταποκρίνεται στα κριτήρια κάθε είδους κριτικής —δράση που βασίζεται

στις άμεσες ανάγκες, που συνιστά έναν εν εξελίξει μαζικό αγώνα, που είναι άμεσα συνδεδεμένη με την καθημερινή μας ζωή και που δεν αντιμετωπίζει το κεφάλαιο ως κάτι εξωτερικό ως προς εμάς— είναι αυτός ο αγώνας της εργατικής τάξης. Φαίνεται λίγο άδικο να κριτικάρεται το κίνημα της άμεσης δράσης γιατί δεν είναι κάτι που δεν μπορεί να γίνει κι ούτε ισχυρίστηκε ποτέ ότι θα γίνει —εν τούτοις, αν θέλουμε να προχωρήσουμε πρέπει να μάθουμε τι μας λείπει.

Ο λόγος που ο αγώνας αυτός της εργατικής τάξης αποτελεί την προφανή απάντηση σε ό,τι μας λείπει είναι ότι αυτό είναι ΤΟ μοντέλο επανάστασης που μας κληροδότησαν τα τελευταία εκατό περίπου χρόνια και με βάση αυτό πρέπει να προχωρήσουμε. Ωστόσο εξακολουθεί να πέφτει πάνω μας η σκιά της αποτυχίας του εργατικού κινήματος. Κι αν αυτό το μοντέλο δεν είναι αυτό με το οποίο μπορεί να γίνει μια επανάσταση, τότε ποιο είναι; Και κανείς δεν έχει κάποια πειστική απάντηση σ' αυτό το ερώτημα.

μια θορυβώδης μειοψηφία

Μένουμε λοιπόν με το ερώτημα: τι κάνουμε ως ριζοσπαστική μειοψηφία που θέλει να κάνει επανάσταση σε μη επαναστατικούς καιρούς; Όπως το βλέπω αυτή τη στιγμή, έχουμε βασικά δύο επιλογές. Η πρώτη είναι ν' αναγνωρίσουμε ότι ως ριζοσπαστική μειοψηφία λίγη σχετικά επιπροϊ μπορούμε να έχουμε στη γενική κατάσταση, κι ότι αν και όταν ο ταξικός αγώνας κλιμακωθεί, αυτό δε θα έχει πιθανόν και πολλή σχέση με μας. Επομένως, μέχρι να έρθει η μυθική μέρα, το καλύτερο που μπορούμε να κάνουμε είναι να εξακολουθούμε ν' ανα-

λαμβάνουμε ριζοσπαστική δράση, ν' αναζητούμε μια πολιτική που να ωθεί τα πράγματα προς τη σωστή κατεύθυνση, και να προσπαθούμε να πάρουμε με το μέρος μας όσο περισσότερους ανθρώπους μπορούμε, βασικά όμως ν' αποδεχτούμε το γεγονός ότι θα συνεχίσουμε να είμαστε μειοψηφία. Μέχρι λοιπόν να υπάρξει μια κάποια ανάκαμψη του ταξικού αγώνα βρισκόμαστε βασικά σε αναμονή. Μπορούμε να κάνουμε προσπάθειες για να μη γίνονται τα πράγματα χειρότερα, να εμποδίζουμε καταστάσεις, να έχουμε μια στρατηγική επίθεσης σε όποια ασθενή σημεία του συστήματος νομίζουμε ότι μπορούμε να χτυπήσουμε και να έχουμε αποτέλεσμα, ν' αναπτύσσουμε τη θεωρία μας, να ζούμε τη ζωή μας όσο πιο ριζοσπαστικά μπορούμε, να δημιουργούμε έναν αντιπολιτισμό που να μπορεί να συντηρηθεί και ν' αναπτύσσει μακροπρόθεσμα μια τέτοια δράση... και ας ελπίσουμε ότι την ημέρα που γεγονότα έξω από τον έλεγχό μας οδηγήσουν σε μια γενική ριζοσπαστικοποίηση της κοινωνίας και σε μια επέκταση της ταξικής πάλης, εμείς θα είμαστε εκεί, έτοιμοι να συμμετάσχουμε και να βοηθήσουμε με ό,τι διδαχτήκαμε και με ό,τι ικανότητες αναπτύξαμε ως ριζοσπαστική υποκουλτούρα. Το μειονέκτημα μιας τέτοιας προσέγγισης είναι ότι φαντάζει σαν άλλος ένας «αυτοματικός μαρξισμός» —όρος που χρησιμοποιήθηκε για να περιγελάσουν τους μαρξιστές εκείνους που θεωρούσαν ότι η επανάσταση θα προκύψει όταν οι αντιφάσεις ανάμεσα στις παραγωγικές δυνάμεις και τις σχέσεις παραγωγής θα έχουν ωριμάσει επαρκώς, όταν θα υπάρχουν οι αντικειμενικές συνθήκες, με αποτέλεσμα η

επανάσταση να φαντάζει σχεδόν σαν μια διεργασία που συμβαίνει χωρίς να είναι αναγκαία η συμμετοχή των ανθρώπων, οι οποίοι μπορούν απλώς να κάθονται και να περιμένουν να συμβεί. Η ίδια αυτή είναι ένα μειονέκτημα που μεταβιβάστηκε στην υπεραριστερή σκέψη.⁶ Όπως εξηγείται στο *The Bad Days Will End!*, πολλές υπεραριστερές ομάδες αποδέχτηκαν ότι σε περιόδους υποχώρησης αναγκαστικά θα γίνουν μειοψηφίες, και έχουν προβάλλει επιχειρήματα ενάντια στο ν' αντισταθμίστει αυτό με τη συγκρότηση όποιου είδους κόμματος ή με προσπάθειες να υποκαταστήσει η ομάδα ολόκληρο το προλεταριάτο και ν' αναλάβει αυτή τον αγώνα του. Ορισμένες υπεραριστερές ομάδες οδήγησαν αυτή τη γραμμή σκέψης στο λογικό της συμπέρασμα και κατέληξαν να μετατρέψουν την απραξία σε πολιτική αρχή. Η απάντησή μας βεβαίως δε θα είναι η απραξία, εν τούτοις γεγονός παραμένει ότι αν έκαναν όλοι το ίδιο και περιμεναν να γίνει εξέγερση, τότε σίγουρα αυτή δε θα ερχόταν ποτέ. Περιμένοντας στην πραγματικότητα απλώς να συμβεί αυτή, υποθέτουμε ότι κάποιος άλλος θα το κάνει για μας και συντηρούμε ένα διαχωρισμό ανάμεσα σε μας και τους «συνηθισμένους» εργάτες που θα την κάνουν πράξη. Η εναλλακτική λύση σ' αυτό είναι να πάψουμε να θεωρούμε την κάμψη και την ανάκαμψη του ταξικού αγώνα σαν μια φυσική δύναμη που έρχεται και παρέρχεται χωρίς εμείς να είμαστε σε θέση να την επηρεάσουμε έστω και λίγο, και ν' αρχίσουμε να σκεφτόμαστε για το πως θα συγκροτήσουμε μια ταξική δύναμη και πως θα βάλουμε ένα τέλος στην τωρινή αποδιοργανωμένη και ατομι-

κοποιημένη κατάσταση των εργατών σ' αυτή τη χώρα. Το πρόβλημα είναι ότι τα τελευταία είκοσι περίπου χρόνια το κοινωνικό τοπίο της χώρας άλλαξε τόσο γρήγορα και με τέτοια ταχύτητα ώστε πιαστήκαμε στον ύπνο. Η αναδιάρθρωση και η μετεγκατάσταση των επιχειρήσεων τσάκισαν και διαίρεσαν τους ανθρώπους. Θα μπορούσαμε να προσπαθήσουμε να συμβάλλουμε στην ανασύνθεση μιας νέας ενότητας ώστε να φέρουμε την ανάκαμψη, αντί να αρκούμαστε στο να κάνουμε κάποια λίγα πράγματα και να περιμένουμε να συμβεί μόνη της. Πιθανόν να εξακολουθήσουμε να ενεργούμε ως ακτιβιστές, αλλά αν είναι σε μικρότερο βαθμό θα καταφέρουμε, τουλάχιστον, να κάνουμε εφικτότερη για μας την πλήρη απόρριψη του ακτιβισμού στο μέλλον.

Ένας τρόπος με τον οποίο μπορούμε να το κάνουμε αυτό προτάθηκε στην κριτική που υπήρχε στο *The Bad Days Will End!*: «Ίσως, τότε, το πρώτο βήμα προς ένα γνήσιο αντι-ακτιβισμό να είναι η στροφή σ' αυτούς τους συγκεκριμένους, καθημερινούς, εν εξελίξει αγώνες. Με ποιον τρόπο αντιστέκονται οι «συνηθισμένοι» εργάτες στον καπιταλισμό ετούτη την ώρα; Τι δυνατότητες υπάρχουν ήδη στους εν εξελίξει αγώνες τους; Ποια δίκτυα έχουν ήδη φτιαχτεί με τις δικές τους προσπάθειες;»⁷

Ένα πρόσφατο τέτοιο παράδειγμα είναι η έρευνα στα Call Centers (τηλεφωνικά κέντρα), την οποία εγκαίνιασε η γερμανική ομάδα Kolinko, που μνημονεύεται στο *The Bad Days Will End!* και που ενέπνευσε ένα ανάλογο άρθρο στο πρόσφατο όγδοο τεύχος του *Undercurrent*.⁸ Η ιδέα της έρευνας αυτής είναι ότι τα Call Centers αποτελούν τις «νέες φά-

μπρικες κακοπληρωμένης εργασίας» της οικονομίας της πληροφορικής, και ότι αν πρόκειται ν' αναδυθεί κάπου ένας νέος κύκλος εργατικής αντίστασης, τότε αυτό είναι το μέρος στο οποίο θα μπορούσε να εμφανιστεί.

Αξίζει επίσης να λάβουμε υπόψη ότι η αλλαγή των συνθηκών μπορεί να λειτουργήσει υπέρ μας — η αναδιάρθρωση του κράτους πρόνοιας αναγκάζει όλο και περισσότερους ακτιβιστές να εργάζονται. Π.χ., η έρευνα για τα Call Centers, που αναφέρθηκε πριν, θα μπορούσε ν' αποτελέσει μια καλή ευκαιρία για μας αφού αυτά αποτελούν τα μέρη ακριβώς στα οποία οι άνθρωποι εξαναγκάζονται να πιάσουν δουλειά βγαίνοντας από την ανεργία, και αυτό είναι το είδος ακριβώς των προσωρινών και εφήμερων δουλειών, στις οποίες καταλήγουν επίσης να δουλεύουν αυτοί που συμμετέχουν στο κίνημα της άμεσης δράσης. Αυτό σίγουρα θα βοηθούσε ώστε να γίνει η σύνδεση ανάμεσα στον καπιταλισμό και τις δικές μας άμεσες ανάγκες, και ίσως μας επέτρεπε να συμμετέχουμε καλύτερα στη δημιουργία νέων μετώπων του ταξικού αγώνα. Ειδάλλως, η όλο και αυξανόμενη εγιβολή της εργασίας μπορεί να μας φέρει σε μια κατάσταση πολύ χειρότερη από την τωρινή, όπως ολοφάνερα ελπίζει η κυβέρνηση, η οποία προσπαθεί να έχει και την πίτα ολόκληρη και το σκύλο χορτάτο — προσπαθεί να στρέψει τους δείκτες του ρολογιού αντίστροφα για να γυρίσουν στις μέρες λιτότητας και ένδειας ενώ στοιχηματίζει ότι η εργατική τάξη είναι τόσο ατομικοποιημένη και διαιρεμένη μετά από είκοσι χρόνια επιθέσεων ώστε αυτό δε θα προκαλέσει την επιστροφή των αγώνων που αποτέλεσαν την αρχική

CUSTOMER SERVICE AGENTS TELEPHONE BANKING AGENTS

£12,000-£14,000 PLUS BENEFITS
FULL AND PART-TIME • CRAWLEY

WE ARE EXPANDING OUR COVERAGE OF THE UK AND ARE LOOKING FOR ADDITIONAL STAFF. WE ARE LOOKING FOR INDIVIDUALS WHO HAVE A DEDICATION TO EXCELLENCE AND ARE LOOKING FOR A CHALLENGING CAREER IN THE TELECOMMUNICATIONS INDUSTRY. WE ARE LOOKING FOR INDIVIDUALS WHO HAVE A DEDICATION TO EXCELLENCE AND ARE LOOKING FOR A CHALLENGING CAREER IN THE TELECOMMUNICATIONS INDUSTRY.

TO APPLY, PLEASE CALL 01276 413 5499. LINE 800 0800 0800 0800. E-mail to: hr@coolcentre.co.uk

αιτία έτσι κι αλλιώς για να επιβληθούν αυτά τα διορθωτικά μέτρα. Μόνο ο χρόνος θα δείξει αν αυτοί πετύχουν στην προσπάθειά τους ή εμείς στη δική μας.

Εν κατακλείδι, το καλύτερο θα ήταν ίσως να προσπαθήσουμε να υιοθετήσουμε και τις δύο παραπάνω μεθόδους. Χρειάζεται να διατηρήσουμε το ριζοσπαστισμό μας και την προσήλωση στην άμεση δράση, χωρίς να φοβόμαστε ν' αναλάβουμε δράση ως μειοψηφία. Εξίσου, όμως, δεν μπορούμε ν' αποδεχτούμε απλώς να παραμείνουμε μια μικρή ριζοσπαστική υποκουλτούρα και να επιπλέουμε στο νερό καθώς θα περιμένουμε να φτιάξουν όλοι οι άλλοι το επαναστατικό κύμα για μας. Θα έπρεπε ίσως να ερευνήσουμε τι δυνατότητες υπάρχουν για να συμπληρώσουμε την άμεση δράση μας με οποιεσδήποτε πρακτικές συνεισφορές νιώθουμε ότι είμαστε σε θέση να κάνουμε στους σημερινούς εργατικούς αγώνες. Και στις δύο εφικτές προτάσεις που περιγράψαμε παραπάνω εξακολουθούμε λίγο-πολύ να δρούμε εντός του ρόλου του ακτιβιστή. Ευτυχώς, όμως και στις δύο αυτές διαφορετικές περιπτώσεις θα είμαστε σε θέση ν' απορρίψουμε τη νοερή ταύτιση

με το ρόλο του ακτιβισμού και να προσπαθούμε ενεργά να υπερβούμε την κατάστασή μας ως ακτιβιστές σε όποιο βαθμό είναι αυτό εφικτό.

Ευχαριστούμε το σύντροφο Σ. Κ. για την παραχώρηση της μετάφρασης του κειμένου που έκανε. Οι σημειώσεις είναι δικές μας, εκτός από εκείνες του συγγραφέα, που αναγράφονται ως (σ.τ.σ.).

σημειώσεις

¹ Πρόκειται για τη γνωστή πολυεθνική χημική βιομηχανία που από το 1960 εισβάλλει στον τομέα της γενετικής μηχανικής και συνδέει πια το όνομά της με την παραγωγή γενετικά μεταλλαγμένων προϊόντων. Καθόλου τυχαία, αγαπημένος στόχος ακτιβιστών κάθε απόχρωσης αλλά και αγροτών.

² Η πολυεθνική αυτή εταιρεία γενετικής μηχανικής, με βάση το Καιμπρίτζ της Αγγλίας, κάνει γενικώς εκτεταμένα πειράματα σε ζώα και ίσως είναι η μεγαλύτερη παγκοσμίως σ' αυτό το πεδίο. Αυτό επίσης σημαίνει ότι διαθέτει τεράστιο κεφάλαιο, πράγμα που τη βοήθησε ν' αντεπιτεθεί στην καμπάνια των οικοακτιβιστών εναντίον της: παρόλο που πολλοί απ' τους επενδυτές της απέσυραν τις επενδύσεις τους στη διάρκεια της εκστρατείας εναντίον της και οι μετοχές της σημειώσαν μεγάλη πτώση, εντούτοις κατάφερε τελικά, όπως λέει και ο συγγραφέας του κειμένου, ν' αντιστρέψει το εις βάρος της κλίμα.

³ "Direct Action: Six Years Down The Road", στο *Do or Die* v. 7, σελ. 3 (σ. τ. σ.).

⁴ Ραούλ Βανεγκέμ, *Η επανάσταση της καθημερινής ζωής (Πραγματεία σαβουάρ-βιβρ προορισμένη για τις νέες γενιές)*, εκδ. Άκμων, σελ. 159 (σ. τ. σ.).

⁵ ο. π. , σελ. 160.

⁶ ο. π. , σελ. 162.

⁷ Ο αγώνας στο Twyford Down (1992-93) θεωρείται μια από τις πιο σημαντικές στιγμές του κινήματος ενάντια στην κατασκευή αυτοκινητόδρομων, κι αυτό όχι τόσο λόγω του περιεχομένου του, που παρέμεινε κυρίως οικολογικό —καθώς η επέκταση που επιχειρήθηκε να εμποδιστεί βρισκόταν στην ύπαιθρο κι όχι σε κατοικημένη περιοχή— όσο λόγω των μεθόδων που χρησιμοποιήθηκαν: κατάληψη του χώρου των έργων και εκτεταμένο σαμπιτάζ στα μηχανήματα. Οι σεκιουριτάδες δυσκολεύτηκαν αρκετά, μέχρι τελικά να εκδιώξουν τους καταληψίες απ' το χώρο. Ωστόσο, η μεγαλύτερη ζημιά δεν ήταν το άμεσο κόστος που προκάλεσαν στους κατασκευαστές, όσο το ότι δημιουργήθηκε ένα προηγούμενο αντίστασης στην επέκταση των αυτοκινητόδρομων και άρα ένας μόνιμος πονοκέφαλος.

⁸ Οι Dongas Tribe είναι New Age Travellers, μια υποκουλτούρα που «γεννήθηκε» μέσα απ' την αντίσταση ενάντια στην κατασκευή της επέκτασης του αυτοκινητόδρομου M3 στο Twyford down. Μάλιστα, το ίδιο τους το όνομα είναι η λέξη που χρησιμοποιούνταν τον 19ο αιώνα απ' τους καθηγητές του Winchester College για τα μεσαιωνικά μονοπάτια που διασχίζουν την περιοχή στο Twyford down. Μ' ένα όρο θα μπορούσαμε να συνοψίσουμε το lifestyle τους: πολιτικός παγανισμός. Νομάδες της αγγλικής υπαίθρου, περιφερόμενοι νεοχίπηπδες με άλογα και κάρα, θρησκευόμενοι που ανατρέχουν στην κέλτικη μυθολογία, πριμτιβιστές, ρομαντικοί, πασιφιστές αλλά πεισματικοί πολέμιοι του «πολιτισμού» και ιδιαίτερα της κατασκευής αυτοκινητόδρομων, επιλέγουν τα μέρη που κατασκηνώνουν έτσι ώστε η παραμονή τους εκεί να σημαίνει ταυτόχρονα διαμαρτυρία ενάντια στην καταστροφή της «Μητέρας-Φύσης». Ίσως βέβαια τα πράγματα δεν είναι τόσο αθώα και ανώδυνα όσο φαίνονται, γιατί ίσως αυτός ο αταβισμός μιας υποκουλτούρας των 90's που αντιστέκεται στην καπιταλιστική ανάπτυ-

ξη, ν' απιχεί μια νοσταλγία, μια πολύ αγγλική νοσταλγία, ενός πολύ λευκού, αμόλυντου παρελθόντος απαλλαγμένου απ' τα «ενοχλητικά» μητροπολιτικά φαινόμενα. Μπορεί να το τραβάμε μακριά, όμως η ανάγκη «ν' ανήκεις κάπου» και η «επιστροφή στις ρίζες» είτε είναι το Κάμελοτ και η μεσαιωνική Αγγλία είτε ο Παρθενώνας και οι Αρχαίοι ημών Πρόγονοι, εγκυμονεί πολλούς κινδύνους. Κι επειδή υπάρχει και η ελληνική εμπειρία για όσους θυμούνται, όταν η αντικουλτούρα παντρεύεται τη θρησκεία του μυθικού και αγνού παρελθόντος, η τερατογένεση του τοπικού μητριού ή του εθνικισμού είναι ο πιο πιθανός καρπός.

⁹ "The day they drove Twyford down", στο *Do or Die* vo.1, σελ. 11 (σ. τ. σ.).

¹⁰ Swampy ήταν το ψευδώνυμο ενός νεαρού, που έγινε διάσημος λόγω του απλού γεγονότος ότι έτυχε να είναι ο τελευταίος που βγήκε από τα τεράστια τούνελ που είχαν σκάψει οι ακτιβιστές ενάντια στην κατασκευή του δρόμου A30, κοντά στο Devon. Τα media εστιάστηκαν αποκλειστικά στον Swampy κυνηγώντας τον για συνεντεύξεις, τηλεοπτικές εμφανίσεις, άρθρα κ.λ.π., στα οποία αυτός δεν πρόβαλε καμιά διαμαρτυρία (είχε μέχρι και προσφορές να γίνει ροκ-σταρ!). Η media εικόνα του Swampy δημιουργήσε ένα φαινόμενο με συνέπειες μεγαλύτερες από τη θεαματική παρουσίαση ενός ατόμου: το ίδιο το κίνημα φάνηκε να εκπροσωπείται από ένα πρόσωπο και η μετατόπιση από το κίνημα στα άτομα όχι μόνο το αποδυνάμωσε, αλλά αναπαρήγαγε ένα πλήθος Swampies, δηλ. νεαρών που μπλέκονταν επιφανειακά στο κίνημα για να μιμηθούν τη συμπεριφορά του. Αν έχει κάποιο ενδιαφέρον, ο ίδιος ο Swampy έχει μετανιώσει για το θεαματικό του παρελθόν, εξακολουθεί να είναι ακτιβιστής και έχει εγκαταλείψει το διάστημα ψευδώνυμο του.

¹¹ "Personality Politics: The spectacularisation of Fairmile", στο *Do or Die* vo. 7, σελ. 35 (σ. τ. σ.).

¹² ο. σημ. 4, σελ. 156.

¹³ ο. σημ. 4, σελ. 129.

¹⁴ ο. σημ. 4, σελ. 132.

¹⁵ ο. σημ. 4, σελ. 131.

¹⁶ ο. σημ. 4, σελ. 131.

¹⁷ ο. σημ. 4, σελ. 134.

¹⁸ ο. σημ. 4, σελ. 174.

¹⁹ Περιέχεται στο βιβλίο *This world we must leave and other essays*, εκδόσεις Autonomedia, Νέα Υόρκη, 1995 (σ. τ. σ.).

²⁰ ο. σημ. 4, σελ. 133-134.

²¹ Οι (απολυμένοι) λιμενεργάτες του Λίβερπουλ απευθύνθηκαν στους Reclaim the Streets, όταν οι τελευταίοι υποστήριξαν τους απεργούς εργαζόμενους του μετρό, τον Αύγουστο του 1996. Ήδη επί ένα χρόνο οι λιμενεργάτες ματαίως διαδήλωναν στο λιμάνι, εγκαταλειμμένοι κι από το συνδικάτο τους που απέρριπτε οποιαδήποτε δυναμική ενέργεια φοβούμενο κατάσχεση της περιουσίας του, σύμφωνα με τη νομοθεσία που αφορά τα συνδικάτα. Τα παραπάνω εξηγούν το φαινομενικά παραδόξο κάλεσμα «παραδοσιακών εργατών» προς ένα κοινωνικό κίνημα που περισσότερο προσομοιάζει μια νέα αντικουλτούρα. Εντούτοις, η συνεργασία τους, αν και σύντομη, ήταν πολύ πετυχημένη, τουλάχιστον σαν εμπειρία ενός κοινού αγώνα μεταξύ πολύ διαφορετικών υποκειμένων. Όπως την αποκάλεσε ένας λιμενεργάτης ήταν μια «μετάγγιση αίματος». Δεν είμαστε σε θέση όμως να ξέρουμε κατά πόσο τέτοιες «μεταγγίσεις» δεν παραμένουν περιστασιακές, για να επιστρέψει ο καθένας στο γκέτο του. Έχουμε την αίσθηση ότι αποτελούν σπάνια, φωτεινά διαλείμματα στη συνήθη πορεία της ακτιβιστικής δράσης από τη μία και του συνδικαλιστικού αγώνα από την άλλη.

σημειώσεις υστερόγραφου

¹ «Η αναγκαιότητα και το αδύνατο του αντι-ακτιβισμού», στο *The Bad Days Will End!*, vo. 3, σελ. 4. Συνιστώ ανεπιφύλακτα αυτό το άρθρο. Το περιοδικό περιέχει και άλλα καλά κείμενα επίσης. Merrymount Publications, PO Box 441597, Somerville, MA 02144, USA. Email: bronterre@earthlink.net, Web: www.geocities.com/jkellstadt/index.htm (σ. τ. σ.).

² *The Bad Days Will End!*, σελ. 5.

³ Ζιλ Ντωβέ (Zav Μπαρό), *Κριτική της Καταστασιακής Διεθνούς*, στο υπό έκδοση βιβλίο *Έκλεψη και επανεμφάνιση του κομμουνιστικού κινήματος*, από τις εκδόσεις Κόκκινο Νήμα.

⁴ Βλ. το κείμενο «Τι απέγιναν οι Καταστασιακοί;», Aufheben, vo. 6, σελ. 45 (σ. τ. σ.).

⁵ Βλ. το κείμενο «Πρακτική και ιδεολογία του Κινήματος της Άμεσης Δράσης», στο Undercurrent vo. 8, καλοκαίρι 2000.

⁶ Ο όρος υπεραριστερά (*ultra-left*) αναφέρεται στη γερμανο-ολλανδική κομμουνιστική αριστερά που δέχτηκε επίθεση από το Λένιν, στο γνωστό βιτριολικό του έργο «Ο αριστερισμός, παιδική ασθένεια του κομμουνισμού». Επειδή όμως με τη λέξη «αριστερισμός» εννοούνται σήμερα όλα τα απομεινάρια του σταλινομαοϊσμού (και όχι όσοι βρέθηκαν στ' αριστερά του λενινισμού και τον κριτικαραν) θεωρήσαμε αναγκαίο να χρησιμοποιήσουμε τον σωστό όρο υπεραριστερά, παρότι ίσως ξενίσει.

⁷ *The Bad Days Will End!*, σελ. 6.

⁸ Η γερμανική ομάδα Kolinko (Kollektiv in Kommunistischer Bewegung) ξεκίνησε στα τέλη του 1999 (και πρότεινε και σ' άλλους συντρόφους) μια συλλογική έρευνα για τις συνθήκες εκμετάλλευσης στα Call Centers, ένα νέο τομέα υπηρεσιών. Η βασική πολιτική τους ιδέα για ένα τέτοιο εγχειρήμα ξεκινάει απ' την ανάγκη ύπαρξης μιας υλικής βάσης για την απελευθέρωση μέσα στην καθημερινότη-

τα της καπιταλιστικής παραγωγικής διαδικασίας, όπως τη βιώνουν οι προλετάριοι. Μ' άλλα λόγια, εφευνούν πώς η τεχνική σύνθεση του κεφαλαίου, η καπιταλιστική ανάπτυξη, δημιουργεί τις προϋποθέσεις της πολιτικής ανασύνθεσης της τάξης (περισσότερα σχετικά με την ταξική σύνθεση, βλ. σ' αυτό το τεύχος σελ. 15). Η έκρηξη της βιομηχανίας των υπηρεσιών και της πληροφορικής γενικά και ειδικότερα η ανάπτυξη των τηλεφωνικών κέντρων θεωρούνται απ' το κεφάλαιο σαν «λύση» στην κρίση του και σαν πεδίο του νέου μοντέλου ευέλικτων εργασιακών σχέσεων. Η έρευνα των Kolinko εστιάζεται στην ανάλυση των ίδιων των νόμων της κίνησης και των αντιφάσεων της καπιταλιστικής ανάπτυξης (τη σπουδαιότητα των Call Centers στον κύκλο συσσώρευσης του κεφαλαίου, τις περιοχές που αυτά δημιουργούνται, τη σύνθεση του κεφαλαίου, την τεχνική ταξική σύνθεση, την οργάνωση και τον καταμερισμό της εργασίας) αλλά και την εργατική υποκειμένικότητα μέσα σ' αυτά τα νέα εργοστάσια (τη σχέση των εργαζόμενων με τη δουλειά, τις μεταξύ τους σχέσεις, το ρόλο τους στην κοινωνική αναπαραγωγή, τους αγώνες τους, τις μορφές οργάνωσης). Το δεύτερο μέρος της έρευνάς τους είναι ένα ερωτηματολόγιο για τους εργαζόμενους στα Call Centers, που θυμίζει τα Workers' Inquiries του Μαρξ στην Α' Διεθνή. Ο στόχος είναι μέσα από συνεντεύξεις με εργαζόμενους να διαλυθούν οι καθημερινοί μύθοι της καπιταλιστικής παραγωγικής διαδικασίας και ν' αναδειχθεί η ταξική πάλη και η κομμουνιστική τάση εντός του πεδίου της εκμετάλλευσης.

Στο σχετικό άρθρο του Undercurrent No 8 γίνεται αναφορά στην απεργία των εργαζόμενων στα Call Centers της British Telecom στέλλη του 1999, η πρώτη μετά από 13 χρόνια και η πρώτη σε Call Centers στην Βρετανία. Ο λόγος ήταν η αυξανόμενη αντικατάσταση των μόνιμων με προσωρινούς που αρχικά τους προμήθευε το γνωστό δουλευτορικό πρακτορείο Manpower, καθώς και η εντατικοποίηση της εργασίας. Στη συνέχεια ένα άλλο πρακτορείο ανέ-

λαβει να προμηθεύει προσωρινούς εργαζόμενους, μειώνοντας αμέσως τους μισθούς. Η αντίδραση ήταν άμεση: πολλοί προσωρινοί αρνήθηκαν να υπογράψουν τα συμβόλαια, άλλοι έκαναν διάφορες μορφές σαμποτάζ (αναφέρθηκαν πλήθος υπεραστικών τηλεφωνημάτων ζημιάς χιλιάδων λιρών και ελαττωματικά εμπορεύματα που στάλθηκαν σε πελάτες).

Για όποιον θέλει να την ψάξει περισσότερο —γιατί παρόμοιες εξελίξεις σίγουρα δεν είναι άγνωστες στην Ελλάδα (δες π.χ. OTE)— οι διευθύνσεις των συντρόφων είναι οι εξής:

Kolinko: www.nadir.org/nadir/initiativ/kolinko/index-e.htm

Undercurrent: Η διεύθυνση του περιοδικού έχει μεταφερθεί από το Μπράϊτον στην Αθήνα. Μπορείτε να το ζητήσετε από τη θυρίδα των Παιδιών της Γαλαρίας.

Tο παραπάνω κείμενο, εκφράζει κάτι πολύ αιθεντικό και γνώριμο σ' αυτό που θα λέγαμε γενικότερα ριζοσπαστικούς κύκλους: υπάρχει μια αίσθηση δυσανεξίας και ασφυξίας στο ρόλο του ακτιβιστή που προέρχεται απ' την (αυτο)απομόνωση μέσα σ' ένα γκέτο ομοίων. Είναι προς τιμήν λοπόν του συγγραφέα που —όντας ο ίδιος ακτιβιστής— προσπαθεί ν' αναλύσει τις αλλοτριωτικές συνέπειες του ακτιβισμού. Θα πρέπει κανείς να είναι πολύ ιδεολόγος για να ικανοποιείται μέσα σ' ένα πολιτικό/πολιτιστικό γκέτο ή να αισθάνεται πολύ ανεπαρκής ώστε ν' αυτοεπιβεβαιώνεται μέσα απ' τον ακτιβισμό και την κοινωνική συναναστροφή μόνο με άλλους ακτιβιστές. Πολύ σωστά επίσης ο συγγραφέας λαμβάνει υπόψη του την κριτική στο *The Bad Days Will End!*, αναγνωρίζοντας την υπερβολή της μεταφοράς της πολεμικής των καταστασιακών προς τους αριστεριστές των 70's στους αντικουλτουριάρηδες ακτιβιστές των 90's. Αυτή η κλασσική (αλλά παρωχημένη πλέον) κριτική του μιλιταντισμού διώς εκφράστηκε απ' το Βανεγκέμ και τον Καμάτ, στην ουσία περισσότερο διαπαιδαγώγησε τους σύγχρονους ακτιβιστές παρά τους αξίζει. Και είναι ακόμα πιο άστοχη για Αγγλία, αφού εκεί ο τύπος ακτιβιστή που κριτικάρει, ο φιλελεύθερος αντικουλτουριάρης, αποστρέφεται το μιλιταντισμό και ό,τι συνεπάγεται (θυσία, καταναγκασμό, ενοχή) όσο τουλάχιστον κι ο Βανεγκέμ. Αν τώρα μεταφερθούμε στην Ελλάδα, σαν κυρίαρχο τύπο ακτιβιστή θα σκιαγραφούσαμε τον αναρχικό/αντιεξουσιαστή/ αντικουλτουριάρη νεο-αριστεριστή, που συχνά φετιχοποιεί τη βία, νομίζει ότι είναι ο μόνος «σωστός» σε μια κοινωνία που «ζει σε νιρβάνα», είναι σαφώς εχθρικότερος απέναντι στην παραδοσιακή αριστερά και λιγότερο «μονοθεματικός» στον τρόπο δράσης του —λόγω ενός μονομανούς αντικρατισμού. (Η χρήση του αρσενικού γένους δεν

είναι τυχαία· ο εν Ελλάδι «χώρος» παραμένει αρκετά macho και όχι και τόσο women-friendly). Φυσικά στην Ελλάδα επιβιώνει πάντα και ο παραδοσιακός τύπος αριστεριστή, αλλά εδώ δε θα μας απασχολήσει. Άλλωστε και στην Ελλάδα η παλιά κριτική του μιλιταντισμού και της χαρακτηροδομής που διαμόρφωσε δεν μπορεί πλέον να εφαρμοστεί χωρίς να πέσει κανείς σε υπερβολές.

Αν λοιπόν το κείμενο καταφέρνει να θίξει κάποια σημαντικά ζητήματα και για μας εδώ, δεν το κάνει τόσο με την εμμονή του πάνω στο περιεχόμενο του ρόλου, της **νοοτροπίας** του ακτιβιστή, όσο πάνω ακριβώς σ' αυτόν καθαυτό το **διαχωρισμό** αυτού του ρόλου από από όλους τους άλλους μέσα στην κοινωνία. Εν πρώτις, ας παραδεχτούμε ότι οι διαχωρισμοί είναι υπαρκτοί: υπάρχουν οι ακτιβιστές /πολιτικοποιημένοι /επαναστάτες και οι «συνηθισμένοι» προλετάριοι. Κι αν ο συγγραφέας επικεντρώνεται στον αλλοτριωτικό ρόλο του ακτιβιστή, σίγουρα δε θα έπρεπε να του είχε διαφύγει ότι και ο ρόλος του «συνηθισμένου», «απλού» προλετάριου είναι εξίσου αλλοτριωτικός. Αν δεν υπάρχει τίποτα αξιοζήλευτο στη διαχωρισμένη στάση του ακτιβιστή, άλλο τόσο δεν υπάρχει σ' αυτή του «απλού» εργάτη. Όμως σ' αλήθεια, πρόκειται για δύο απόλυτα διαχωρισμένες περιπτώσεις, όπως φαίνεται να τις παρουσιάζει ο συγγραφέας, ή για δύο όψεις **μίας** πραγματικότητας: Δεν είμαστε όλοι εγκλωβισμένοι μέσα σε συγκεκριμένες ιστορικά μορφές κοινωνικών σχέσεων; Ο φετιχισμός του εμπορεύματος μετατρέπει σε εμπόρευμα, σε πράγμα, το σύνολο των σχέσεών μας, όπως και των αντιλήψεών μας. Είμαστε κατακερματισμένοι και βιώνουμε τους ρόλους μας φετιχιστικά είτε σαν «συνηθισμένοι» προλετάριοι (σαν καταναλωτές, φορολογούμενοι, γονείς κ.λ.π.) είτε σαν ακτιβιστές/πολιτικοποιημένοι. Η κριτική μας και η κριτική του συγγραφέα που περιορίζεται σ' ένα βολονταρισμό,

όπως κι ο ίδιος το παραδέχεται στο υστερόγραφο, δεν μπορεί να διαλύσει αυτούς τους διαχωρισμούς, όπως και η «καθημερινή δράση» των «απλών» προλετάριων δεν αρκεί. Κι αυτό τόνιζε η κριτική στο *The Bad Days Will End!*. Γιατί, για να το φέρουμε στην πρόσφατη δική μας πραγματικότητα, είναι απαράδεκτο πχ η «αντίσταση στον τρομονόμο» να είναι «αρμοδιότητα» των πολιτικοποιημένων, ενώ η επίθεση στον κοινωνικό μισθό (βλ. ασφαλιστικό) να θεωρείται πρόβλημα που απασχολεί κυρίως τους «συνηθισμένους» προλετάριους. Οι «εναλλακτικές λύσεις» που προτείνονται στο τέλος δεν είναι απολλαγμένες απ' τη σύγχρονη που κυριαρχεί σ' όλο το κείμενο. Το πως «θα συγκροτήσουμε μια ταξική δύναμη» φαίνεται να είναι περισσότερο ένα μέσο για να «βάλουμε ένα τέλος στην τωρινή αποδιοργανωμένη και ατομικοποιημένη κατάσταση των εργατών σ' αυτή τη χώρα» και άρα και «στον ακτιβισμό μας», παρά η **δική μας** ανταγωνιστική χειρονομία στη **δική μας** αλλοτρίωση και εκμετάλλευση.

Δεν είναι τυχαίο ότι ο συγγραφέας ανήκει σ' ένα χώρο που συμμετέχει στο «κίνημα ενάντια στην παγκοσμιοποίηση». Επομένως τόσο η ανάλυσή του όσο και η κριτική του δεν μπορούν να ξεπεράσουν τα όρια αυτού του «κινήματος»: η καπιταλιστική σχέση δεν αναλύεται ως μια σχέση που αφορά το σύνολο της ζωής όλων των προλεταρίων (άρα έχει να κάνει, π.χ. στα δικά μας, τόσο με τον «τρομονόμο» όσο και με το «ασφαλιστικό»), ενώ απ' την άλλη μεριά η «αντικαπιταλιστική» δραστηριότητα κατακερματίζεται σε πολιτικές δραστηριότητες και σε «ταξική πάλη», όπου σαν τέτοια θεωρούνται μόνο οι άμεσοι, οικονομικοί αγώνες του προλεταριάτου. Κι αφού δεν αναγνωρίζεται σαν ταξικός ανταγωνισμός η αντίσταση στην αλλοτρίωση σ' όλα τα επίπεδα της καθημερινής ζωής **εδώ** που βιώνεται αυτή (το εδώ δεν έχει καμιά τοπικιστική απόχρωση, αντίθετα

θέλει να δείξει ότι η κοινωνική σχέση κεφάλαιο μας επιβάλλεται στην παραγωγή και αναπαραγωγή της **δικής μας** ζωής), τότε τα τοπικά ραντεβού στηλ Γένοβας, June 18 κ.λ.π. φαίνονται η μόνη διέξοδος. Αν αναγνωρίσουμε τον εαυτό μας πρωτίστως ως ακτιβιστή/πολιτικοποιημένο και όχι ως προλετάριο, τότε πολιτικά κινήματα διαμαρτυρίας «ενάντια στην παγκοσμιοποίηση» θα είναι τα κυρίως κατάλληλα πεδία ακτιβισμού, αφήνοντας στους «απλούς» προλετάριους τον «οικονομικό αγώνα». Το σύνθημα «Να γίνουμε διαλεκτικοί», δηλ. «Να γίνουν όλοι οι προλετάριοι διαλεκτικοί», δεν έχει χάσει καθόλου την επικαιρότητά του. «Μήπως ακούγεται βαρύγδουπο σε εποχές στριμόκωλες σαν τη δική μας;», θα ήταν η αντίρρηση κάποιας. Όχι απαραίτητα, αν τουλάχιστον θέλουμε ν' αποφύγουμε τ' αδιεξόδα και την αυτοπαγίδευσή μας και να πάμε πέρα απ' όσα μας επιβάλλει η ιστορική συγκυρία.

